БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1969 ч.
НОЯБРЬ
28
ПЯТНИЦА
№ 280 (8126).

Өртээ 2 көп.

ГДР-ниң Национал камгалал министрин Л. И. БРЕЖНЕВ хүлээп алган

Совет Эвилелинде албан ёзузу-биле найыралдыг аалдаашкын кылып чоруп турар, ГДР-ниң национал камгалал министри армия генералы Гайнц Гофманны СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев ноябрь 27-де хүлээп алган.

Хүлээп алыышкынга Г. Гофман-биле кады Национал камгалал министриниң оралакчылары генерал-полковник Г. Кесслер, адмирал В. Фернер болгаш ГСЧП ТК-ның килдис эргелекчизи генерал-майор В. Борнинг чораан.

Беседага совет талада ССРЭ-ниң камгалал министри, Совет Эвилелиниң Маршалы А. А. Гречко болгаш ужар чүүлдүң генерал-полковниги Н. П. Дагаев киришкен.

Л. И. Брежнев ГДР-ниң Чепсектиг Күштериниң төлээлекчилеринге изиг байыр чедирген. Совет Чепсектиг Күштер биле ГДР-ниң Национал Улусчу Армиязының аразында найырал харылзааларының чедиишкинниг хөгжүп турарынга сеткил ханганын чугаалаан.

ГДР-ниң национал камгалал министри армия генералы Г. Гофман Совет Эвилелинге аян-чорук кылып чораан, совет кижилер-биле база ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң төлээлекчилери-биле ужурашканын беседа үезинде чугаалаан.

Беседа чүректиң хаызындан найыралдыг эрткен.

(СЭТА).

КОЛХОЗЧУЛАРНЫҢ ҮШКҮ БҮГҮ-ЭВИЛЕЛ СЪЕЗДИЗИ

ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

Колхозчуларның Үшкү Бүгү-эвилел съездизи 1969 чылдың ноябрь 26-да бодунуң ажылын үргүлчүлээн.

Ташкент областың Киров аттыг колхозунуң участок эргелекчизи, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш **Турсуна Ахунованың** даргалаашкыны-биле эрткен эртенги хуралга колхозтуң чаа Чижек Уставының дугайында илеткелди чугаалажырын үргүлчүлээн. Херсон областың «Нове життя» колхозунуң звеночузу эш **А. И. Романюк**, Москва областың Владимир Ильич аттыг колхозунуң даргазы эш **И. И. Кухарь**, Азербайджан ССР-ниң Орджоникидзе аттыг колхозунуң хой ажылының фермазының бригадири, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш **Г. Р. Керимов**, Литва ССР-ниң Черняховский аттыг колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш **В. К. Адомавичюс** олар санал бергеннер.

Съездиниң Мандат комиссиязының илеткелин Мандат комиссиязының даргазы, СЭКП ТК-ның секретары эш **Ф. Д. Кулаков** кылган. Мандат комиссиязының илеткелин съездиниң делегаттары чаңгыс эп-сеткилдиг бадылаан.

Болгария Улус Республиканың Төп кооператив эвилелиниң даргазы эш **С. Сюлемезов** биле Венгр Улус Республиканың Көдээ ажыл-агый болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң министриниң оралакчызы эш **Г. Шоош** олар съездиге байыр чедирерге, делегаттар болгаш аалчылар чылыы-биле уткаан.

Чапсар соонда съездиниң хуралы Минск областың «Чырыткылыг орук» колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш **В. М. Калачиктиң** даргалаашкыны-биле үргүлчүлээн. Колхозтуң чаа Чижек Уставының дугайында илеткел талазы-биле Ростов областың «Коммунизмче орук» колхозунуң херээженнериниң трактор бригадазының бригадири эш **Л. А. Тихомирова**, Молдав ССР-ниң «Гигант» колхозунуң даргазы эш **Д. Х. Рашкулев**, Латвия ССР-ниң «Бекава» колхозунуң тракторизи эш **В. А. Копштале**, Винница областың СЭКП XXII съездизи аттыг колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш **В. М. Кавун** олар санал берген.

ГСЧП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнүнге кандидат, Герман Демократтыг Республиканың Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң болгаш сайзыралы ажылдап кылыр үлетпүрүнүң Чөвүлелиниң Даргазы эш **Г. Эвальд**, Корей Улус-Демократтыг Республиканың Көдээ ажыл-агый талазы-биле комитединиң даргазы эш **Ким Ман Гым** олар съездиге байыр чедирерге, делегаттар болгаш аалчылар чылыы-биле уткаан.

Кежээки хуралга Харьков областың Орджоникидзе аттыг колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры эш **Г. С. Могильченко** даргалаан.

Колхозтуң чаа Чижек Уставының дугайында илеткелдиң талазы-биле Кыргыс ССР-ниң «Тиилелге» колхозунуң улуг хоййжузу эш **К. Сариев**, Владимир областың «Большевик» колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш **А. В. Горшков**, Таджик ССР-ниң «Коммунизм» колхозунуң даргазы эш **М. Махмудов**, Армян ССР-ниң XVIII партсъезд аттыг колхозунуң ферма эргелекчизи зоотехник эш **А. Г. Бекназарян**, Көдээ ажыл-агый эртемнериниң В. И. Ленин аттыг Бүгү-эвилел академиязының президентизи эш **П. П. Лобанов** олар санал берген.

Съездиге байыр чедирип, аныяк пионерлер келгенин даргалакчы дыңнаткан. Пионержи горн чаңгыланып үнген. Бүгү зал адыш часкап турда аныяк пионерия кирип келген. Аныяк ленинчилерни делегаттар болгаш аалчылар бут кырынга тура уткаан. Колхозчу черниң ажыл-ишчилериниң съездизинге пионерлер изиг байыр чедирген.

Куба Республиканың үүрмек чер ажылдыгларының Национал каттыжыышкынының даргазы эш **Хосе Крус** съездиге байыр чедирерге, делегаттар болгаш аалчылар чылыы-биле уткаан.

* * *

Ноябрь 27-де колхозчуларның Үшкү Бүгү-эвилел съездизи ажылын үргүлчүлээн. Эртенги хуралга делегаттар санал берген болгаш аалчылар байыр чедирген.

Кежээки хуралды СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш **Н. В. Подгорный** даргалаан. Колхозтуң чаа Чижек Уставының дугайында илеткелди совет колхозчу тараачыннарның төлээлекчилери чугаалажып үргүлчүлээн болгаш даштыкы аалчылар байыр чедирген.

Санал бээри доозулган.

Съезд бодунуң кол документилерин хүлээп алган.

Даргалакчы эш Н. В. Подгорный дооччу чүве чугаалааш, колхозчуларның Үшкү Бүгү-эвилел съездизи хагдынган деп чарлаан.

Партийжи гимн — «Интернационалды» съездиниң киржикчилери ырлап күүсеткен.

ТАРААЧЫННАРГА КОММУНИЗМНИҢ ШКОЛАЗЫ

Алдарлыг колхозчу тараачыннар — бистиң чуртувуска коммунизмни тургузар дээш демиселге тургузукчу улуг күш. Колхозчуларның Үшкү Бүгү-эвилел съездизинге СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң байырлыг чагаазында илергейлээн бо бодал съездиниң делегаттарының болгаш аалчыларының саналдарында сиңниккен.

Колхоз тараачыннарга коммунизмниң ёзулуг школазы болу берген. Съездиге санал бергеннер колхозчу тургузугнуң күжүн, коллективтиг ажыл-агыйның быжыын болгаш бедик хөгжүлдезин бузурелдиг көргүзүп турар хөй санныг чижектерни көргүскен. Санал бүрүзү ам-даа бар четпестерни чайладырынче ажыл-агыйжы сонуургал-биле сиңниккен. Ораторлар чаа аргаларны болгаш аажок хөй курлавырларны эң ажыктыг кылдыр долу ажыглаарының эргежок чугулазын демдеглеп турар.

Колхозчуларның хөй миллион армиязының төлээлери сагыш салыышкыны болгаш кичээнгейи дээш, оларның күш-ажылын бедии-биле үнелээни дээш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга изиг өөрүп четтиришкинин илергейлеп турар. Съездиге бодунуң чугаазынга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң чугаалааны болза: «Тараачыннар хостуг болгаш аас-кежиктиг амыдырал дугайында боттарының чүс-чүс чылдарда күзеп келген күзелин чүгле ажылчын аңгы-биле эвилелге, ленинчи партияны доктандыр сырый каттыжышкынга боттандырып шыдаарын практика кырынга бузуреп көрген».

Ноябрь 26-да колхозчуларның Үшкү Бүгү-эвилел съездизинге СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы Д. С. Полянскийниң кылганы колхозтуң Чижек Уставының дугайында илеткелин чугаалажып көөрүн үргүлчүлээн.

...Эртенгиниң 10 шак. Делегаттар болгаш аалчылар эштер **Л. И. Брежнев, А. Н. Косыгин, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест, П. Н. Демичев, Д. А. Кунаев, П. М. Машеров, В. П. Мжаванадзе, В. В. Щербицкий, И. В. Капитонов, Ф. Д. Кулаков** болгаш съездиниң президиумунуң өске-даа кежигүннери көстүп кээрге, оларны бут кырынга тура адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Эртенги хуралга даргалакчы Ташкент областың Киров аттыг колхозунуң участок эргелекчизи ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры **Т. Ахунова** Херсон областың «Нове життя» колхозунуң звеночузу Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры **А. П. Романюкка** сөс берген.

Областың көдээ суурларының ажыл-ишчилери колхозтуң чаа Чижек Уставын аажок улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алган дээрзин ол чугаалаан. Ону чугаалажып көргени, а ол ышкаш колхозчуларның III Бүгү-эвилел съездизинге белеткел күш-ажылчы болгаш политиктиг идепкейиниң чаа чалгыын Херсонщинаның тараажыларының иштинге хайныктырган. Область тараа белеткээриниң чыл планын хуусаа бетинде күүсеткен. Төрээн чурттуң шыгжамырынга 880 муң тонна тарааны — пландан ажыр 100 муң тоннаны урган. Тарымал тоорукту, чимистерни, виноградты болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа культураларын белеткээриниң талазы-биле даалгаларны чедиишкинниг күүсеткен.

Чоннуң рис-биле хандырарын бистиң чуртувуска ону өстүрериниң күсели-биле болдурар сорулганы СЭКП ТК-ның март Пленумунуң шиитпирлеринге салган деп, оратор оон ыңай чугаалаан. Херсонщинаның рис ажылдыглары ол чугула сорулганы күүседир дээш бүгү күштерин салып турар. Аңаа ристи өстүрериниң технологиязын элээн кыска хуусаада шиңгээдип алган. Чыл келген тудум-на тарылга шөлдери калбарып турар. Чижээ, Скадовск районда беш чылдың дөрт чылдарының дургузунда гектар бүрүзүнден ристиң ортумак дүжүдү 56 центнер болган. Эң эки рис ажылдыглары гектар бүрүзүнден 72—75 центнерни өстүрүп турар.

Эш Романюк бодунуң удуртуп турар звенозунда күш-ажылды организастаан дугайын, колхозтуң техниктиг чепсегленишкининиң механизатор кадрларның белеткелиниң дугайын чугаалаан. Мен болгаш мээң чеди эштерим көдээ ажыл-агыйның ортумак болгаш дээди өөредилге черлеринде өөренип турар бис деп, ол чугаалаан. Бистиң звеновустуң баазазынга мурнакчы дуржулганың область школазын тургускан болгаш доктаамал ажылдап турар. Бистер, механизаторлар, механизатор кадрларны белеткээрин экижидер дугайында, ол херекке аныяктарны киириштирер дугайында эш Л. И. Брежневтиң сүмезин изиг-биле чүүлдүгзүнүп турар бис. Механизаторларны белеткээриниң темпилери көдээ ажыл-агыйга чаа техниканың кээп турарындан мурнаан турар ужурлуг.

Ооң дараазында оратор суггаттыг чер ажылынга тускай техниканы бүдүрүп үндүрериниң көвүдедириниң эргежок чугулазының дугайын чугаалаан. Ооң удуртуп турар звенозу ам безин гектардан 800 центнер ажыг кукурузаны алган. Ындыг болза-даа беш метр ажыг узун сыптыг кукурузаны ажаап алыр машина чок, ооң ужурунда кукурузаның чавыс сыптыг сортун өстүреринче шилчиир ужурга таварышкан. Хөй чылдыг сиигеннерни ажаап алыр талазы-биле байдал база ындыг.

Саналының түңнелинде эш Романюк сөөлгү чылдар дургузунда колхозчуларның амыдыралынга болган улуг чаартылгаларның дугайын чугаалаан. Суурну ногаан садтар шыпкан, чурттакчылыг черлерни чаагайжыдар талазы-биле ажылдарны кылып турар. Сөөлгү ийи чылдар дургузунда суурга Культура ордузун, чаңгыс аай хевириниң школазын туткан, кадыг шывыглыг орук тудуун эгелээн. Бажың бүрүзүнде телевизор, радиоприёмник, амыдыралдың янзы-бүрү машиналары бар. Бөгүн чиик машиналарны хостуу-биле садар арга бар турган чүве болза, чүгле бистиң колхозувуста безин он өг-бүле оларны дораан садып аптар ийик деп, оратор чугаалаан.

Колхозчуларның өмүнээзинден эш Романюк тараачыннар дугайында хүн бүрүнүң сагыш салыышкыны дээш Коммунистиг партияга болгаш ооң ленинчи Төп Комитединге чүректиң хаызындан өөрүп четтиришкинин илергейлээн.

Индирде — Москва областың Владимир Ильич аттыг колхозунуң даргазы И. И. Кухарь. Леонид Ильич Брежневтиң чугаазы бистиң шуптувусту ханы бодандырды деп, ол чугаалаан. Ленинчи кооператив планының амыдыралга боттанышкынының чорудулгазын Л.И. Брежнев чугаалаан болгай. Тайбың тургузуушкунунуң чылдарында-даа база Ада-чурттуң Улуг дайынының үезинде-даа бүгү шылгалдаларны тудуп эрткен ленинчи кооператив планының шынныын колхоз шимчээшкининиң төөгүзү бадыткаан. Ленинчи партияның тургусканы Кадыыр биле Масканың бузулбас эвилели бистиң чуртувуска социализмниң тиилелгезин хандырган болгаш коммунистиг ниитилелди тургузарының чугула үндезини болуп турар.

Найысылалдың болгаш үлетпүр төптериниң ажылчы чоннарын ногаалар, картофель, сүт болгаш өске-даа продуктулар-биле хандырарының чугула сорулгаларын шиитпирлеп турар Москва чоогунуң көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилериниң чедиишкиннериниң дугайын оратор чугаалаан. Бо чылын олар тараа культураларының гектар бүрүзүнден 22 центнер дүжүдүн өстүрген болгаш күрүнеге 1,16 миллион тонна картофель, ногааларны саткан, чыл дургузунда 147 муң тонна эътти, 1084 муң тонна сүттү болгаш 1250 миллион чуурганы садар. Биске дузаламчыны доктаамал көргүзүп турар Москваның болгаш областың ажылчыннарының ачызында ол көргүзүглерни чедип алган бис деп, эш Кухарь демдеглээн. Бо индирден сеткил-сагыштың, чүректиң эң ханызындан оларга өөрүп четтиришкинин илергейлээри меңээ күзенчиг болганының ужуру-даа ол.

Бодунуң колхозунуң, ооң кижилериниң, келир үеде планнарының болгаш ажыл-херектериниң дугайын чугаалап тура, оратор ол ажыл-агыйның тургустунганының болгаш хөгжүлдезиниң төөгүзү Владимир Ильич Ленинниң ады-биле шуут холбашкан дээрзин чоргаарал-биле сагындырган.

1918 чылдан эгелээш, Владимир Ильич үргүлчү келир, а сөөлгү чылдарда Москва чоогунда Горкилерге чурттап, ажылдап турган. 1921 чылдың январь 9-та тараачын Василий Шульгинниң бажыңынга Горки суурнуң болгаш ооң чоок-кавызында суурларның тараачыннары-биле Ленинниң ужуражылгазы болган. Совет Россияның делегей болгаш иштики байдалының дугайында бодунуң илеткелинге Владимир Ильич ажылчын аңгының болгаш тараачыннарның эвилелин бүгү хемчеглер-биле быжыглаарының эргежок чугулазының дугайын ындаарда чугаалап, черни кады ажылдап кылыры-биле каттыжарын болгаш коллективтиг ажыл-агыйларны тургузарын тараачыннарга сүмелээн. Чүгле коллективтиг эгелерге ажыл-агыйны ээлеп башкарары, машиналарны ажыглаары болгаш электрижидилге аас-кежиктиг амыдыралче апаар делгем орукче тараачыннарны киирер деп, Ленин демдеглеп турган.

1921 чылдың чазынында Горки суурга черни кады ажылдап кылыр болгаш дүжүттү ажаап алыр талазы-биле машина эштелгези тургустунган, а 1929 чылда тараачыннарның Владимир Ильич Ленинниң ады-биле адааны көдээ ажыл-агый артели тургустунган. Чылдар эрткен. Ленинниң чагыгларын удуртулга болдурбушаан, тараачыннар кошкак артельдиң орнунга социалистиг улуг көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин тургускан деп, эш Кухарь чугаалаан. Чүгле сөөлгү беш чылдарда безин бистиң колхозувуста дүжүт 1,5—2 катап бедээн. Мал ажылының продуктулуу көдүрүлген. Бо чылдың 11 айларында 530 инектиң тус-тузундан 4880 килограмм сүттү алган, а чылда ниитизи-биле инектен-не сүт саалдазы 5100 килограмм ажыг болур. 1968 чылда көдээ ажыл-агый продукциязын сайгарганындан колхозтуң орулгазы 2132 муң рубль болган.

Москва чоогунуң колхозтарының ажыл-ишчилери колхозтуң чаа Чижек Уставының төлевилелин чаңгыс үн-биле чүүлдүгзүнген деп, эш Кухарь медеглээн. Колхозтарны эргелеп башкарарын сайзыраңгайжыдары колхозчу тургузугну улам ыңай хөгжүдеринге чугула ужур-дузалыг. Соңгулдалыг колхоз-кооператив органнарын тургузар дугайында саналды бүрүнү-биле деткип турарывыстың ужуру ол. Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин улам ыңай хөгжүдеринге кооператив ажыл-агыйларның артык күштерин эң долу ажыглаар, колхозтар аразының бүдүрүлге болгаш экономиктиг харылзааларын улуу-биле калбартыр, бойдус, материал-техниктиг болгаш күш-ажыл курлавырларын эң ажыктыг кылдыр ажыглаар, көдээ ажыл-агый продукциязын ажылдап кылырын болгаш сайгарарын экижидер арганы ол бээр.

Азербайджан ССР-ниң Орджоникидзе аттыг колхозунуң хой ажылының бригадазының бригадири, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады **Г. Р. Керимовка** сөс берген.

Бистиң съездивистиң ажылы кайгамчык үеде эртип турар деп, ол чугаалаан. Бүгү чурт В. И. Ленинниң төрүттүнгенинден бээр 100 чыл оюнга алдар болдурган шалынчы күш-ажылчы ээлчээнде ажылдап турар. Мээң республикамның ажылчы чоннарынга ол байырлал ийи дакпыр өөрүнчүг болур: бо байырлал Совет Азербайджанның 50 чыл оюнуң байырлалы-биле капсырлажыр. Бистиң районнуң чер ажылдыгларының болгаш малчыннарының күш-ажылчы чедиишкиннериниң дугайын чугаалаар аас-кежиктиг болдум. Карда — республиканың эң улуг көдээ ажыл-агый районнарының бирээзи. Колхозтарның ажыл-ишчилери беш чылдың даалгаларын алдарлыы-биле күүседир дээш бүгү күженишкиннерин салып турар. Бо чылдың агаар-бойдузунуң таарымча чок байдалдары турзажок, үнүш ажылының болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрериниң планы ам безин ажыр күүсеттинген. Ол чедиишкиннерде бистиң колхозтуң күш-ажылының үлүг-хуузу база бар. СЭКП-ниң XXIII съездизиниң шиитпирлерин боттандырып турарының, СЭКП ТК-ның март (1965 чыл) болгаш дараазындагы Пленумнарының ажылдап кылган экономиктиг хемчеглериниң ачызында колхозтарның болгаш колхозчуларның орулгалары өскен. Ажыл-агыйларның экономиказы быжыккан, а улус чоп эки чурттап турар апарган. Ам колхоз бүрүзүнде ортумаа-биле 52 трактор, 14 автомашина, 4 комбайн бар, барык бир миллион рубльдиң продукциязын бүдүрүп турар.

Ооң дараазында Г. Р. Керимов бодунуң бригадазының чедиишкиннериниң дугайын чугаалаан. Бо чылын төрүүр чүс хойдан-на 153 хураганны алган, хой бүрүзүнден 7,1 килограмм дүктү кырган. Ол чедиишкиннери дээш бригаданы ССРЭ-ниң улус ажыл-агый чедиишкиннериниң Делгелгезиниң киржикчизи кылдыр бадылаан болгаш алдын медаль-биле шаңнаан, аңаа коммунистиг күш-ажылдың коллективи атты тывыскан. Улам улуг чедиишкиннерни чедип алыр дээш бүгү күженишкиннеривисти моон соңгаар-даа салыр бис деп, оратор түңнелинде чугаалаан. Бөгүн бистиң съездивисте чугаалажып турарывыс колхозтуң чаа Чижек Уставын хүлээп алыры аңаа биче эвес хире-чергелиг-биле дузалаар апаар.

Индирде — Литва ССР-ниң Черняховский аттыг колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады **В. К. Адомавичюс**.

Бистиң Неман черивис кайы-даа шаг-үени утпаан. Буржуаз тергиидээшкинниң чылдарында-даа күш-ажылчы тараачыннар кулактарга болгаш помещиктерге дарладып, базындырып чорааның ол билир. Ленинчи улуг идеяларга сорук кирген болгаш Литваның коммунистеринге удурткан тараачыннар канчаар сырый каттыжып, мөлчүкчү аңгыларга удур демиселче көдүрлүп үнүп турганын ол билир. Ол демисел тиилелге-биле түлүнга четкен. Литва көдээге чаа амыдырал тургустунган.

В. И. Ленинниң айыткан колхозчу оруу-биле ам безин чээрби чылда базып орар бис. СЭКП ТК-ның март болгаш дараазындагы Пленумнарының шиитпири тараачыннарның чогаадыкчы инициативазын хайныктырып, көдээде ажыл-херектерниң байдалы дээш кижи бүрүзүнүң харыысалгазын медереп билир чорукту бедиткен. Ол хемчеглерниң ачызында республиканга шөлдериниң үнүш дүжүткүрүн, мал ажылының продуктулуун бедидер талазы-биле эвээш эвес чүүлдерни кылган. Бо чылын Литваның колхозтарынга гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 24,6 центнер тарааны ажаап алган, өске-даа культураларның багай эвес дүжүдүн өстүрген. Ам республиканың көдээ ажыл-агыйы чоннуң кижи санынга онааштыр алырга, барык 800 килограмм сүттү, 112 килограмм эътти, 200 борбак чуурганы болгаш өске-даа продукцияны бүдүрүп турар.

Бодунуң колхозунуң чедиишкиннериниң дугайын чугаалап тургаш, В. К. Адомавичюстуң демдеглээни: бо чылын гектар бүрүзүнден 48,4 центнер тарааны, 276 центнер картофельди, 500 центнер чигир свёклазын ажаап алган бис. Черниң мелиорастааны чедиишкинге биче эвес дөгүм болган. Колхозта ажыктыг черниң 80 хуузун хаалчак дренаж-биле кургаткан, бүгү шөлдүң дажын болгаш чадаг үнүштерин аштап арыглаан, тарылга ээлчештирилгезин шиңгээдип алган, агротехниктиг чурумнарны шыңгыы сагып турар. Мал ажылы база эртемге үндезилээш хөгжүп турар. Көдээ ажыл-агыйның ажыктыг черлериниң 100 гектарындан-на 1100 центнер сүттү болгаш 320 центнер эътти бо чылын бүдүрерин хүлээнген бис. Ол сөзүвүске ам безин алдарлыы-биле ээ болган бис!

Совет эрге-чагырганың чылдарында суурга болган чаартылгалар Литва көдээге бүзала хамааржыр деп, оратор чугаалаан. Назы четкен дөрт кижиниң бирээзи-ле — партия кежигүнү азы комсомолчу, бот-тывынгыр уран чүүлге киржип, өөренип турар, орденнер болгаш медальдар-биле шаңнаткан, он кижиниң бирээзинге-ле хүндүлүг колхозчу деп атты тывыскан. Колхозтарның кежигүннери төлевирлиг шөлээлерни ажыглап, санаторийлерни болгаш дыштаныылга бажыңнарынга дыштанып, эмнеп турар. Шаандагы көдээниң тараачыннары амыдыралдың ындыг байдалдарының дугайын күзеп-даа шыдавас чораан. Литва уктуг американ бир-ле катап бистиң колхозувуска келген. Бистер-биле беседа кылып олура, ол американчы литва тараачыннар ам-даа чамдыя берген казанактарда чурттап, колхозчуларның уруглары өөренмейн турар дээр чүве дугайында империалистиг пропаганданың сөстерин чажырбаан. Кандыг-даа бажыңга барып, бүгү чүвени бодуңар бүзүреп көрүңер дээн мен. Бүгү бригадаларга болгаш фермаларга ол чораан, колхозчулар-биле чугаалашкан. А чанар деп тура ооң чугаалааны болза: колхозчулар эки бай чурттап турар-дыр, а силерниң школаңарга чүгле адаарган болур дээн. Океан ындынче дезип чоруткан литва буржуаз националистер канчаар-даа нүгүлдезе, олар бистиң чедиишкиннеривисти бичеледип, шынны чажырып шыдавас.

Колхозтар улам хөй чаа техниканы ап турар, ындыг болза-даа фермаларның комплекстиг механизациязынга болгаш хөй күш үнер культураларны тарып өстүреринге машиналар мынчага чедир четпес дээрзин В. К. Адомавичюс саналының түңнелинде чугаалаан. Үлетпүрнүң болгаш чогуур организацияларның ажылдакчылары бо сорулганы база шиитпирлээрин биске дузалаар дээрзин бодап келир-дир.

Ооң дараазында Мандат комиссиязының даргазы, СЭКП ТК-ның секретары **Ф. Д. Кулаков** Мандат комиссиязының илеткелин кылган.

Болгар кооператорларның, Чер ажылы болгаш аъш-чем үлетпүр министерствозунуң, Болгарияның Төп кооператив эвилелиниң даргазы **Стоян Сюлемезов** колхозчуларның Үшкү Бүгү-эвилел съездизиниң делегаттарынга чүректиң хаызындан байыр чедирген. Бис, болгар кооператорлар, ССРЭ-де колхозчу тургузугнуң делегейде баштайгы социалистиг коллективтиг ажыл-агыйларның үндезиннерин салган хоочуннарның аажок улуг чедиишкиннерин сеткил-сагыштың ханызындан хүндүлеп, улуг өөрүшкү-биле уткуп турар бис деп, ол чугаалаан.

Совет колхозтарның үлегер-чижээн ёзугаар болгар тараачыннар Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле боттарының ажыл-агыйларын кооперастаарының оруунче дидим болгаш бүзүрелдиг барган. Кооперация эртемниң чедиишкиннерин, механизацияны, химижидилгени болгаш суггатты калбак хемчээлдерге ажыглаарының таарымчалыг байдалдарын тургускан. Социалистиг көдээ ажыл-агыйның чедиишкинниг хөгжүлдези чурттуң экономиктиг күчүзүн көвүдеткен, көдээ кооператорларның орулгалары өскен, көдээниң амыдыралынга болгаш культуразынга улуг чаартылгалар болган.

Болгарияга Төп кооператив эвилелин тургусканы кооператив организацияларынга коллективтиг удуртулганың чаа, эң бедик хевири болган. Төп кооператив эвилели болгаш ында бактааган күш-ажылчы кооператив чер ажыл-агыйлары, хереглел кооперациялары болгаш кооперативтер аразының бүдүрүлгелери чурттуң мөөңнеп садар бараан саарылгазының чартык кезин хирезин, үүрмектеп садар бараан саарылгазының бештиң ийи кезиин боттандырып турар. Олар көдээ ажыл-агый продукциязының 76 хуузун бүдүрүп турар.

Болгарияда күш-ажылчы кооператив чер ажыл-агыйлары шаг-үениң шылгалдазын тудуп эрттирген деп чүвени көдээде кооперация хөгжүлдези болгаш көдээ ажыл-агыйның чедиишкиннери бүзүрелдиг көргүзүп турар. Келир үеде-даа олар көдээге социализмниң калбаа-биле тургузарынга шиитпирлиг рольду ойнаары чигзиниг чок дээрзин оратор демдеглээн.

Делегаттар үргүлчүлелдиг адыш часкап турда Стоян Сюлемезов болгар улустуң баштыңчызы Георгий Димитровтуң чуруун болгаш революция мурнундагы Болгарияның баштайгы көдээ ажыл-агый кооперативтериниң бирээзинге быжыглаап ХТЗ тракторнуң македин съездиге белек кылдыр дамчыткан.

Индирде — Венгр Улус Республиканың көдээ ажыл-агый болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң министриниң оралакчызы **Габор Шоош**. Венгрияның бүдүрүлге кооперативтериниң төлээлериниң өмүнээзинден байырны съездиниң делегаттарынга ол дамчыткан.

Көдээ ажыл-агыйны социалистиг ёзу-биле эде организастаарынга марксистиг-ленинчи өөредигниң принциптерин болгаш практиказын удуртулга болдуруп, Совет Эвилелинде колхоз шимчээшкининиң байлак дуржулгазын калбаа-биле ажыглаан бис деп, Габор Шоош чугаалаан. Венгрияның көдээ ажыл-агыйын революстуг ёзу-биле чаартыры үр үениң чорудулгазы болган, ындыг болза-даа боттарының ажыл-чорудулгазының баштайгы чылдарында-ла кооперативтиг ажыл-агыйлар улуг чедиишкиннерни чедип алган. Кыска хуусаада тараачыннарның амыдыралы болгаш көдээниң шинчизи чаартынган. Ам венгр тараачыннар бүдүрүлге кооперативтеринге салган идегелди олар бүрүнү-биле бадыткаан деп санап турар.

Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының IX съездизиниң шиитпири ёзугаар бүдүрүлге кооперативтериниң бирги Бүгү-венгр съездизи боон эрткен. Бүдүрүлге кооперативтериниң эргежыктарын камгалаар девискээр болгаш нииити-күрүне хөй-нииити органнарын тургускан.

Баштайгы саналгалар-биле алырга, бо чылын көдээ ажыл-агыйның продукциязын бүдүрери эрткен чылдыы-биле деңнээрге, 6 хуу өскен. Үшкү беш чылдың төнчүзү — 1970 чылда планнаан бүдүрүлгениң деңнели ооң ачызында хуусаазындан чыл бурунгаар чедип алдынган.

Чедиишкиннер-биле кады венгр тараачыннарның шиитпирлээри негеттинип турар айтырыглары ам-даа бар деп, оратор түңнелинде чугаалаан. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн болгаш бүдүрүлгениң орулгалыын бедидери, хамыктың мурнунда мал ажылынга амгы технологияны калбаа-биле нептередири, тараачыннарның доктаамал ажылдыг болурунуң айтырыын шиитпирлээри эргежок чугула.

Габор Шоош совет болгаш венгр улустарның найыралынга алдар болдурган йөрээлдерни салган.

Делегаттар үргүлчүлелдиг адыш часкап турда Габор Шоош тураскаалдың белээн — тойлу шилден кылган вазаны съездиге дамчыткан.

Чапсар соонда даргалакчы Минск областың «Чырыткылыг орук» колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры **В. М. Калачик** Ростов областың «Коммунизмче орук» колхозунуң херээженнериниң трактор бригадазының бригадири **Л. А. Тихомироваге** сөс берген.

Доннуң колхозчулары чугаалажып көөрү-биле киирген Уставтың төлевилелин чаңгыс үн-биле деткип, чүүлдүгзүнүп турар деп, ол чугаалаан. Бистиң съездивис ону бадылаар дээрзинге чигзиниг чок. Эш Л. И. Брежневтиң чугаазынга болгаш эш Д. С. Полянскийниң илеткелинге колхоз бүдүрүлгезин хөгжүдеринге бистериң, херээженнерниң, күш-ажылчы киржилгезиниң дугайында хөй чүүлдерни чылыг сөстер-биле чугаалаан. Ажылчы херээженнер оларның бедүүн күш-ажылын бедии-биле үнелээни дээш партияга болгаш чазакка өөрүп четтиргенин чүректиң ханызындан илергейлеп турар.

Л. А. Тихомирова Донда бодунуң удурткан херээженнерниң баштайгы трактор бригадазының демниг, найыралчы ажылының дугайын чугаалаан. Механизаторжу херээженнер барык шуптузу доосаан ортумак болгаш ортумак эртемниг. Оларның хөйү ажылдавышаан, өөренип турар. Бригаданың бүгү чеди комсомолчузу идепкейлиг хөй-ниитичилер. А ашактарлыг херээженнер ажылды кылырынга-даа база уругларын кижизидеринге-даа четтигип турар.

Чижээ, мен үш уруглуг мен деп, оратор чугаалаан, ындыг болза-даа ном номчуур, кино

(Уланчызы 2-ги арында).

Чоокку Чөөн чүкте байдал дугайында

Болгарияның Коммунистиг партиязының Төп Комитеди болгаш БУР-нуң чазаа, Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының Төп Комитеди болгаш ВУР-нуң чазаа, Германияның Социалистиг чаңгыс аай партиязының Төп Комитеди болгаш ГДР-ниң чазаа, Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының Төп Комитеди болгаш ПУР-нуң чазаа, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң чазаа, Чехословакияның Коммунистиг партиязының Төп Комитеди болгаш ЧССР-ниң чазаа Чоокку Чөөн чүкте байдал дугайында медеглел кылган.

Империализмниң эң-не дайынзырак бөлүктериниң агрессчи политиказының уржуу-биле сөөлгү үеде Чоокку Чөөн чүктүң районунда дүшкүүрлүг чорук база дагын айыылдыы-биле өзүп турар деп, ол документиде демдеглээн. Каттышкан Араб Республиканга, Сирия Араб Республиканга, Иорданияга болгаш өске-даа араб күрүнелерге удур дайынзырак чөңгээлерин Израиль улам улуг хемчээлдерге организастап турар. Шак ол чөңгээлиг политика Чоокку Чөөн чүкке чөптүг болгаш быжыг тайбыңны тургузарының оруунга моондактарны тургузуп турар-дыр.

Империалистер болза араб чурттарның национал байлактарын, бирги ээлчегде, оларның нефть курлавырларын үптеп алырын үргүлчүлээр дээш, Чоокку Чөөн чүкке боттарының чидирген туруштарын катап тургузуп алырын кызыдып турар. Чогум-на харын ооң ужурунда барыын талакы чамдык күрүнелер хамыктың мурнунда АКШ-тың империалистиг бөлүктери Чоокку Чөөн чүкке эжелеп алыышкынның израиль политиказын идепкейлиг деткип, Израильге акша-мөңгүнүң, шеригниң болгаш өске-даа чүүлдериниң талазы-биле дузаламчыны көргүзүп турарлар.

Эжелеп алган девискээрлеринден шериглерин үндүрерин Израильге хүлээдип турар резолюцияны ийи чыл мурнунда Айыыл чок чорук Чөвүлели хүлээп алган. Ынчалза-даа ол резолюция мынчага чедир күүсеттинмейн келген деп, медегелде онзалап демдеглээн. Чоокку Чөөн чүкте амгы шыңгыы байдал соңгаарладыышкын чок хемчеглерни алырын негеп турар. Эжелеп алганы араб девискээрлерден бодунуң шериглерин үндүрер кылдыр Израильди делегейниң улустары албадаар ужурлуг.

Боттарының национал хамаарышпас чоруун, бот-эргезин болгаш хосталгазын камгалаар дээш демиселди чорудуп турар араб чурттарның улустары-биле боттарының акы-дуңма эп-сеткил каттыштырылгазын социалистиг чурттар илергейлеп турар деп, медегелде чугаалаан. Чоокку Чөөн чүктүң районунга агрессорларның планнарын буурадып дүжүрер дээш боттарындан хамааржыр бүгү-ле чүүлдерни кылыр деп бистиң партияларывыс, улустарывыс болгаш күрүнелеривис быжыг шиитпирлиг.

Империалистиг күштериниң Чоокку Чөөн чүкте чимзениишкиннеринге удур, хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш чөптүг демиселди чорудуп турар араб улустарга дээштиг деткимчени көргүзеринче бүгү улустарны болгаш тайбыңга ынакшылдыг күрүнелерни ол медегелде кыйгырган.

КОЛХОЗЧУЛАРНЫҢ ҮШКҮ БҮГҮ-ЭВИЛЕЛ СЪЕЗДИЗИ

ТАРААЧЫННАРГА КОММУНИЗМНИҢ ШКОЛАЗЫ

(Эгези 1-ги арында).

фильм азы шии- көөр чайлыг шак үени тып ап турар бис.

Партияның область комитеди херээженнерниң трактор бригадазының дуржулгазын өөренип көрген болгаш чүүлдүг деп санаан. Бригадада гектар бүрүзүнден дүжүт районнуң колхозтарында ортумак дүжүттен ийи центнер ажып турар-ла болгай. А чымчак аңдарылганың бир гектарынга онааштыр чарыгдалдар 3 рубль болган, ынчаарга районнуң колхозтарында 4 рубль 55 копеек боор турар. Ам Донуң колхозтарында ындыг элээн каш трактор бригадалары ажылдап турар, а херээжен механизаторлар 1100 ажыг кижи.

Партия болгаш чазак көдээ ажыл-агыйны хөгжүдеринге аажок хөй хереңгилерни үндүрүп, ону амгы техника-биле чепсеглеп турар дугайын чугаалааш, делегат чаа техниканы дидим болгаш шудургу шиңгээдип алырын эр, херээжен колхозчуларга дагып турар чүүлдү Уставка киирерин саналдаан.

Бистерниң, механизатор херээженнерниң дугайын солуннарга болгаш телевидение дамчыдылгаларынга, янзы-бүрү хуралдарга үргүлчү чугаалап турар болгай. Ында багай чүү боор, харын таарымчалыгдыр деп, Л. А. Тихомирова чугаалаан. Ындыг болза-даа машиналарны башкарып турар херээженнерниң дугайын техниканы тургузуп турар конструкторлар болгаш министерстволарның удуртукчулары үргүлчү бодаары күзенчиг. Тракторларны болгаш комбайннарны башкарарын чиигедир, чайын, кыжын ажылдаарынга таарымчалыг болгаш эптиг кылдыр оларның кабиналарын сайзыраңгайжыдар херек.

Молдав ССР-ниң Вулканешты районунуң «Гигант» колхозунуң даргазы **Д. Х. Рашкулев** санал берген. Съездиде чугаалажып турар колхозтуң Чижек Уставы сөөлгү үш он ажыг чылда колхозчу амыдыралда болган улуг чаартылгаларны көргүзүп турар деп, ол чугаалаан.

Бистиң черивис көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге дыка эки байдалдарлыг боор турар. Ындыг болза-даа шаандагы шагда тараачыннарның амыдыралы аар-берге болгаш өөрүшкү чок чораан. Колхозчу тургузуг молдав тараачыннарны экономиктиг болгаш социал чечектелиишкинниң шыны оруунче киирген. Акы-дуңма өске-даа республикаларның коллективизациязының дуржулгазын, ажылчын аңгының ак сеткилдиг бүгү талалыг дузаламчызын ажыглавышаан, республиканың колхозтары кыска үеде экономика талазы-биле быжыг, улуг ажыл-агыйлар болу берген.

Оратор республиканың көдээ ажыл-агыйының бурунгаар баскан улуг базымын бодунуң колхозунуң чижээ-биле көргүскен.

Ниитиниң бүдүрүлгезиниң дүрген көдүрлүүшкүнү тараачыннарның культура-амыдырал байдалдарын үндезинни-биле экижидер арганы берген. Сөөлгү чылдарда колхоз Пионерлер ордузун, Культура бажыңын, ийи школаны, уругларның үш албан черин, тускай эртемниглерге болгаш колхозчуларга хөй бажыңнарны, садыгның, ниитиниң чемненилгезиниң болгаш амыдырал хандырылганың хөй бүдүрүлгелерин туткан. Колхозчуларның хөй уруглары колхозтан стипендияны албышаан, дээди болгаш ортумак өөредилге черлеринде өөренип турар.

Ниитиниң күш-ажылын колхозчуларның канчаар көөрү база үндезинни-биле өскерилген деп, делегат демдеглээн. Бөгүнгү тараачын дээрге, коллективтиг күш-ажылдың хостуун, кижиниң өөрүшкүзүн медерен билир коллективчи, мергежилдиг ажылдакчы-дыр.

Бистиң ажыл-агыйның ажыл-ишчилери чаа куралдарны чер ажылының болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедиринге ажыглаар дугайында сагыш салып турар деп, Д. Х. Рашкулев чугаалаан. Республикада виноградты өстүреринге ажыктыг 200 гектар ажыг даг эдээ чер бар, ындыг болза-даа ону шиңгээдип алыры улуг бергелерлиг боор турар. Эң кол-ла берге болза, тускай техниканың: бульдозерлерниң, аар тракторларның, дашыл, ыяш турукчуларының, плантаж андазыннарның чогунда.

Латвия ССР-де «Кекава» колхозтуң херээжен тракторизи **В. А. Копшталеге** сөс берген. Ол барык 18 чыл иштинде трактористеп келген. Машина, техника-биле бодунуң канчаар өңнүктежи берип, ындыг чиик эвес-даа бол, ол хүндүлүг мергежилинге ынакшаанын ол чугаалаан. Ооң үлегерин база бир беш уруг эдерген. Ам колхозта херээженнерниң барык бүдүн бригадазы бар. Херээжен механизаторлар эр кижилерден чүгле хожудавайн турар эвес, харын ажылга үлегерин көргүзүп турар деп ооң чугаалаазын делегаттар адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Күш-ажылды чер-ле шыны-биле организастаары, механизмнерни долу ажыглаары күш-ажылды чиигедип, культура талазының хемчеглерин алырынга үе-шакты берип турар дээрзин ол демдеглээн. Бистиң колхозчуларывыс кино, театрларга хөй баарлар. Колхоз чоокта чаа үш автобус садып алган. Ынчангаш Ленинград, Таллин, Вильнюс болгаш өске-даа черлерже колхозчулар экскурсиялап чоруп турар. Колхозта улуг библиотека, ниити ырның болгаш шииниң коллективтери бар.

Амгы колхозчу эки бажыңга, чаагайжыттынган суурга чурттаарын күзээр. Чүгле сөөлгү ийи чылда төп одалгалыг, ванналыг, газтыг, электриликтиг 50 квартираны колхозчулар алган. Радио, телевидение көдээ амыдыралче быжыы-биле кирген. Хоорай биле көдээ амыдыралдың деңнели улам-на чоокшулап орар, колхозчулар бай-шыдалдыг. Лавтия көдээде колхоз тургузуушкунунуң чедиишкиннери—акы-дуңма бүгү республикаларның, бистиң улуг акывыс—орус улустуң ачы-хавыязы.

Индирде—Винница областа СЭКП XXII съездизи аттыг колхозтуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады **В. М. Кавун.**

Бистиң съездивис колхоз тургузуушкунунуң төөгүзүнге кирер деп, ол чугаалаан. Көдээ ажыл-агыйны улам ыңай көдүрериниң оруун айтыр, совет тараачынның ону барымдаалап ажылдаары болгаш чурттаары хоойлуну хүлээп алыр дээш чыглып келген-дир бис.

Совет эрге-чагырганың чылдарында бистиң Шляховая суурувус база таныттынмас кылдыр өскерилген. Чүгле сөөлгү ийи чылда хөй өрээлдиг 630 чуртталга бажыңнарын колхоз туткан. Школа, эмнелге чери, Культура ордузу, дөрт клуб, кинотеатр, уруглар комбинады, садыг бүдүрүлгелериниң комплексизи, амыдырал хандырылгазының комбинады, хлеб заводу, стадион — бо бүгү бистиң колхозтуң составында кирип турар суурларның бар чүүлдериниң чүгле чамдыызы-дыр.

Ийиги колхозчу бүрүзү-ле ортумак эртемниг. Школаларда 50 башкы ажылдап турар. Ам колхозта көдээ ажыл-агыйның дээди эртемниг 25 тускай эртемниглери бар, оларның иштинде — ийи кижи эртемнер кандидаттары.

Бистиң колхозувус социалистиг көдээ ажыл-агыйны бүгү делегейниң «Экспо-67» делгелгезинге төлээлеп турган деп, делегат дыңнаткан. Ол болза ленинчи кооператив планының өндүр улуг тиилелгезиниң бүзүрелдиг көргүзүү болган.

Ооң соонда колхозтуң чаа Чижек Уставының төлевилелиниң талазы-биле делегаттарның киирген саналдарын көөрүнүң комиссиязын съезд тургускан.

Немец черде ажылчыннарның болгаш тараачыннарның бирги күрүнези — ГДР-ниң эр, херээжен тараачыннарының, көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге коллективтериниң кежигүннериниң өмүнээзинден акы-дуңманың байырын Германияның Социалистиг чаңгыс авй партиязының ТК-зының политбюро кежигүнү, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң болгаш болбаазырадыр үлетпүрүнүң чөвүлелиниң даргазы **Георг Эвальд** съездиниң делегаттарынга дамчыткан. Лениниң үндезилээни, көдээ ажыл-агыйны чаартырының чүүлдерин чогаадыкчы ёзу-биле ажыглап тургаш, ГДР-ниң көдээ ажыл-агый кооперативтериниң кежигүннери тараачыннарның чаа-чаа чедиишкиннерни чедип ап турарының дугайында чугааны делегаттар улуг сонуургал-биле дыңнаан. Чуртта янзы-бүрү үш хевирниң 11 муң 500 кооперативтерин тургускан, олар көдээ ажыл-агыйның ажыглаалдыг чериниң 86 хуузун ажылдап кылып турар.

Ленин аттыг кооперативтиң кежигүннериниң кыйгырыы-биле В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болур оюнга болгаш фашизмден хосталганының 25 чылынга алдар болдурган социалистиг чарыш тараачыннарның аразында калбарган.

Диңмиттиг адыш часкап турда, ГДР-ниң төлээлери президиумга хүндүлүг тукту дамчыдып берген, ында болза эр, херээжен үш муң ажыг тараачыннарның — республиканың бүгү округтарындан көдээ ажыл-агый кооперативтериниң кежигүннериниң, В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл оюнга алдар болдурган чарыштың эгелекчилериниң аттарын салган.

Көрей Улус-Демократтыг Республиканың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилериниң мурнундан КУДР-ниң көдээ ажыл-агый талазы-биле комитединиң даргазы **Ким Ман Гым** байыр чедирген. Улуг Ленинниң айыткан оруун эдерип чораш, совет улус социалистиг индустриализацияны болгаш хуу өнчүлүг тараачыннарны коллективизастаарын тиилелгелиг-биле боттандырган дээрзин ол демдеглээн.

Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле совет улус болгаш колхозчулар коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузар дээш демисежип турар деп, Ким Ман Гым чугаалаан. Акы-дуңма совет улустуң болгаш көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң бүгү чедиишкиннеринге көрей улус чүректиң ханызындан өөрүп, оларга сеткилинден чаа-чаа улуг тиилелгелерлиг болурун күзеп турар.

КУДР биле Совет Эвилелиниң аразында бузулбас найырал сайзырап турар деп, съездиниң аалчызы чугаалаан. Акы-дуңма совет улус-биле чаңчыл болган найыралды болгаш сырый каттыжылгазын көрей улус үнелеп турар болгаш марксизм-ленинизмниң, пролетаржы интернационализмниң принциптеринге үндезилеттингеш, социализмниң база коммунизмниң өндүр улуг херээниң тиилелгези дээш аравыста найыралдың, кады ажылдажылганың харылзаазы моон соңгаар улам быжыттар дээрзинге бүзүрээр бис.

(Төнчүзү 3-кү арында).

Колхозчуларның Үшкү Бүгү-эвилел съездизинге Мандат комиссиязының даргазы

ЭШ Ф. Д. КУЛАКОВТУҢ ИЛЕТКЕЛИ

Эштер делегаттар!

Бистиң съездивистиң ажылы Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болурунга совет улустуң белеткенип турарының политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүнүнүң үезинде эртип турар-дыр.

Ленинниң юбилейи чоокшулаан тудум-на, совет кижилерниң тураскаалдыг ол хүннү төлептиг уткууру дээш чарыжы улам чайынналдыр хып турар.

Күш-ажылчы чарышка ажылчын аңгы биле кады колхозчу тараачын чон идепкейлиг киржип турар.

Съездиниң делегаттары дүүн партияның Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң оларга, бүгү колхозчу тараачын чонга байыр чедирип бараалгаткан сөстерин, съездиге эш Л. И. Брежневтиң чугаазын, колхозтуң чаа Чижек Уставының дугайында эш Д. С. Полянскийниң илеткелин дыңнаан болгай.

Колхозчу тараачын чоннуң күш-ажылының бедии-биле үнелеткени партияның XXIII съездизиниң, СЭКП ТК-ның март, май болгаш октябрь Пленумнарының шиитпирлеринде тодаргайлаттынган улуг сорулгаларны чедиишкинниг күүседири дээш демиселге совет көдээниң бүгү ажыл-ишчилерин сорук киирип, оларның күженишкинин улам улгаттырган. Съездиге колхозчу көдээниң эң эки кижилери төлээлекчилер болган деп, делегаттарның дугайында барымдаа болур чүүлдерни өөренип көргениниң түңнелдерин ёзугаар съездиге Мандат комиссиязы айыткап тур. Олар — колхозтарның бүдүрүлге мурнакчылары болгаш чаартыкчылары, чаагай дүжүт мастерлери, чер, мал ажылының кончуг эки билиг-мергежилдиглери, алдар-сураглыг механизаторлары, мергежилдиг организакчылары биле тускай эртемниглери-дир.

Бүгү-эвилелдиң колхозчулар съездизинге совет тараачын чоннуң төлээлекчизи болур бедик алдарны делегат бүрүзү бодунуң күш-ажылы-биле болгаш ажыл-херекке үлегерлии-биле чедип алган.

Хүндүлелди болгаш бедик бүзүрелди бистиң ниитилеливисте амыдыралдың бүгү байлактарын тургузуп турар күш-ажыл кижизинге көргүзер. Ындыг болуушкуннарны шуптувус анаа-ла хүн бүрүде болур болуушкуннар кылдыр билир апарган болзувусса-даа, совет амыдыралдың эң кайгамчыктыг фактыларының бирээзи ол. Ленинниң идеяларының болгаш чагыгларының амыдыралга боттанганының үре-түңнели ол деп демдеглеп чогуур.

Колхозчуларның Үшкү Бүгү-эвилел съездизинге 4541 делегат соңгуткан. Делегаттар шупту соңгулда эрттирериниң чурумунун болгаш төлээлекчилер соңгуурунуң чижек хемчээниң дугайында дүрүмге бүрүн дүүштүр соңгуткан.

Ооң аңгыда, Чижек Уставтың төлевилелин ажылдап кылыр болгаш колхозчуларның Үшкү Бүгү-эвилел съездизин белеткээр комиссияның кежигүннеринге съезд делегат эргезин тывыскан.

Мандат комиссиязы бүгү делегаттарның эргезин күштүг деп санаан.

Съездиде 4521 делегат киржип турар, 20 делегаттың келбээни чөптүг чылдагаанныг.

Съездиде эвилелдешкен республикаларның шуптузунуң колхозтары төлээлекчилерлиг. Россия Федерациязының хөй крайларының, автономнуг республикаларының болгаш областарының, Украинаның, Узбекистанның, Белоруссияның областарының база Молдав, Грузин, Азербайджан, Таджик болгаш Литва республикаларының төлээлери эң хөй кижилиг.

Бо съездиниң делегаттарының аразында Бүгү-эвилелдиң Бирги съездизиниң 7 киржикчизи болгаш Ийиги съездизиниң 11 делегады колхозчу шалыпчылар бар. Бирги, Ийиги-даа съездиниң ажылынга Одесса областың СЭКП-ниң XXI съездизи аттыг колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры Максим Анисимович Посмитный киришкен. Ол ам колхозчуларның Үшкү Бүгү-эвилел съездизиниң делегады.

Бо залда эш Посмитныйның сураан дыңнаваан кижи-даа чок боор. Макар Анисимович хамааты дайынның киржикчизи чораан, ооң соонда баштайгы колхозтарның организакчыларының бирээзи болган. Аныяк, улгады берген-даа назылыг хөй-хөй колхоз даргалары коллективтиг ажыл-агый удуртурунуң аргазынга өөренип алыр дээш эш Посмитныйга келир. Төрээн колхозунга Макар Анисимович дөртен беш чыл чурттап, ажылдап келген, аңаа бодунуң бүгү күжүн, бүгү талант, билиглерин берип турар.

Съездиниң делегаттарының составында бүгү чурттуң сураглыг, дуржулгалыг колхоз удуртукчулары бар. Олар:

Курск областың «Кызыл Октябрь» колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры Фёдор Павлович Максимов;

Кострома областың «Октябрьның 12 чыл ою» колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Прасковья Андреевна Малинина;

Владимир областың «Большевик» колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Аким Васильевич Горшков;

Узбек ССР-ниң Ленин аттыг колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Ахмеджан Одилов;

Грузин ССР-ниң Джапаридзе аттыг колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Николай Степанович Кочиашвили;

Туркмен ССР-ниң Тельман аттыг колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры Оразгельди Эрсаныев болгаш оон-даа өскелер.

Съездиге төлээлекчилер кылдыр көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң алдар-сураглыг хөй-хөй мастерлери соңгуткан. Оларның аразында:

Кировоград областың СЭКП-ниң XX съездизи аттыг колхозунуң трактор бригадазының бригадири, Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры Александр Васильевич Гиталов;

Краснодар крайның «Кубань» колхозунуң бригадири, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Михаил Иванович Клепиков;

Воронеж областың «Кызыл маяк» колхозунуң звено удуртукчузу, сураглыг свёклачы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Анна Митрофановна Челнокова;

Молдав ССР-ниң «Найырал» колхозунуң колхозчузу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Мария Михайловна Цымбалист;

Ставрополь крайның «Россия» колхозунуң улуг хойжузу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Иван Григорьевич Красников;

Армян ССР-ниң Ахавнатун суурунуң колхозунуң бригадири, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Роза Вачагановна Авагян;

Латвия ССР-ниң «Дзиркстеле» колхозунуң саанчызы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Владислава Наполеоновна Спроге;

Эстон ССР-ниң «Эдази» колхозунуң бригадири, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Эдуард Янович Тээ болгаш оон-даа өскелер бар.

Съездивистиң делегаттар составын чугаалап тура, мынча деп айтырарывыс черле чайлаш чок: ол состав колхозчуларның Ийиги Бүгү-эвилел съездизиниң делегаттарының составындан чогум кайы хире ылгалдыгыл?

Бистиң колхозтарывыска ужен беш чыл дургузунда болган ол кайгамчык улуг өскерлиишкиннерни тодаргайлап чугаалааш-даа канчаар. Оларның дугайында шагда-ла кончуг хөй болгаш эки чугаалаан болгай, оларны боттарыңар-даа кончуг эки билир силер. Ол өскерлиишкиннер колхозчуларның Үшкү Бүгү-эвилел съездизиниң делегаттар составындан база илереп көзүлбейн барбас ужурлуг турган.

Көдээниң ажыл-ишчилериниң ниити эртем-билиг деңнелиниң улгатканын хамыкты мурнай демдеглезе чогуур. Делегаттарның ниити санындан 2193 кижи ийикпе 48 хуузу дээди болгаш ортумак эртемниг, 11 делегатка эртемнер кандидаттары деп эртемден атты, 90 делегатка хүндүлүг агроном, зоотехник, эмчи, чер сайгарыкчызы, механизатор аттарны тывыскан.

Делегаттарның хөй кезии анаа колхозчулар. Ол черле ындыг болур ужурлуг. Социалистиг ажыл-агыйның ниитилел хевири болур колхоз калбак демократияны барымдаалааш, бүдүрүлгени колхозчу массаларның боттарының эргелеп башкарарын хандырып турар. Съездиниң делегадынга 2202 колхозчу соңгуткан. Олар — чер ажылдакчылары, малчыннар, механизаторлар, тудугжулар.

Съездиге делегаттар кылдыр соңгуткан колхозчуларның аразында 795 кижи ийикпе оларның үштүң бириндең хөй кезии — механизаторлар. Ол таварылга эвес. Амгы үеде колхоз — энергетика баазазы күчүлүг, улуг ажыл-агый, ооң механизатору — көдээниң кол ажыл-ишчи кижилериниң бирээзи болгай.

Съездиниң делегаттары кылдыр соңгуткан механизаторлар колхозтарның тракторист-машинистериниң, комбайнерлериниң, чолаачыларының барык ийи миллион кижилиг хүрээлеңин төлээлекчилеп турар.

Колхоз, совхозтарга механизаторларның саны сөөлгү он чыл дургузунда дыка өскен. Хамык ужур чүгле сан өзүлдезинде эвес. Биеэде трактористиң кандыг чорааның ол үениң хоочун ишчилери билир. Шынында ол чүгле чер аңдарар кижи чораан.

Бөгүнгү механизатор — амгы үениң көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинде ажыглаттынып турар, эң хөй чүүл-бүрү машиналар биле механизмнерге ажылдап шыдаар, делгем билиглиг тракторист-машинист. Оларның аразында хөвең, свёкла, шай ажаап алыр болгаш өске-даа нарын машиналарның, агрегаттарның механик-чолаачылары эвээш эвес. Биеэде көдээ ажыл-агыйга ындыг машиналар чок турган.

Мал ажылының ажылдакчылары — саанчыларны, инек азыракчыларын-даа чижек кылдыр алгаш көрүңер. Мооң мурнунда олар хамык ажылдың барык шуптузун хол-биле кылыр ужурга таваржып турган. Ажыл-ишке механизация ажыглаарын нептередиринге, чүгле малчыннарның ажылын чиигедир эвес, харын ону үндезинни-биле өскертип турар. Машина-биле саалда кылырының мастери, кыргыкчы, мал ажылының хөй күш үнер ажылдарының механиги, куш фермазының оператору, электрик, слесарь-эдикчи болгаш оон-даа өскелер — чаа-чаа тускай эртемниглер тыптып келген.

Колхозчу кадрлар составының ол чылдар дургузунда өскерилгениниң оон-даа хөй чижектерин көргүзүп болур. Чаа-чаа профессиялар ында барык чер бүрүзүнде бар. Чүс ажыг янзы тускай эртемниглер колхоз бүдүрүлгезиниң, культура, амыдыралдың чүүл-бүрү адырларында ажылдап турар. Ук съездиде оларның шуптузу база төлептиг төлээлеттирген.

Ам колхоз бүдүрүлгези эртем-техниканың болгаш мурнакчы практиканың чедиишкиннерин калбаа-биле ажыглаар үндезинниг. Кандыг-даа ажыл-агыйның чедиишкиннерлиг болуру ооң удуртукчуларының чогаадыкчы идепкейлиинден дыка хамааржыр. Ам колхоз даргаларының хөй нуруузу тускай эртемниглер. Колхозчулар 859 ажыл-агый удуртукчуларын съездиге делегаттар кылдыр соңгааш чоруткан.

Мындыг барымдааларны чугаалаарга база сонуурганчыг. Эштер, бо залда көдээ ажыл-агыйның дипломнуг 1490 тускай эртемниглери олуруп турар-дыр. Олар колхоз тургузуушкунунуң чылдарының дургузунда өскен көдээ интеллигенцияның хөй муң кижилиг хүрээлениң төлээлекчилеп турар. Ам колхозтарда 117 муң агроном, 60 муң зоотехник, мал эмнээриниң 33 муң ажылдакчызы, 47 муң инженер, техник чүүл-бүрү чергелиг ажылдарны кылып турар.

Колхоз бүдүрүлгезинге ортумак звенонуң кадрлары чугула рольдуг. Съездиге делегаттар кылдыр 437 бригадир болгаш 199 ферма эргелекчизи соңгуткан. Ол кадрларның эрге-дужаалы биеэки олчаан артып калган болза-даа, оларның ажылының утка-шынары биле деңнели кайгамчык өскерилген. Амгы үениң бригадалары биле фермалары черле чаа дериглер, техника-биле чепсегленген турар улуг-улуг бүдүрүлге салбырлары болгай. Хөй-хөй бригадаларны, фермаларны дуржулгалыг ажылдакчылар, мергежилдиг организакчылар удуртуп турар. Оларның аразында көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери эвээш эвес.

Съездиге хөй-хөй экономистерниң, планнакчыларның, бухгалтерлерниң, ревизия комиссияларының даргаларының келгени делегаттар составынга база чаа чүүл болган. Ооң ужуру черле билдингир. Көдээ ажыл-агыйга онааштыр тургустунган улуг сорулгаларны шиитпирлээри бүдүрүлгени планнаарын экижидерин, ажыл-агыйның бот-орулга-чарылгалыг ажылдаар чурумун, күш-ажылды эртем ёзугаар организастаарын ажыглалга нептередирин, учёт, контрольду күштелдирерин негеп турар.

Эштер! Ам чурттуң бүгү колхозтарында партия эге организациялары бар деп, съездиге Леонид Ильич Брежнев мооң мурнунда-ла чугаалаан болгай. Олар чер болгаш мал ажылының бүгү адырларын улам көдүрер талазы-биле улуг, харысалгалыг сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлээринче көдээниң ажыл-ишчилерин мобилизастап турар.

Коммунистер колхоз бүдүрүлгезиниң эң чугула бүгү участоктарында ажылдап турар. Колхозтарның партия организациялары бир миллион 600 муң ажыг СЭКП кежигүнүн болгаш кежигүнге кандидаттарын каттыштырып турар. Съездиге делегаттар кылдыр 2422 коммунисти соңгааны колхозчуларның Коммунистиг партияга улуг бүзүрелдиниң илерээни болган.

Съездиге бистиң комсомолувус база төлептиг төлээлеттирген.

Коммунистер партия кежигүнү эвес тараачын массаны баштап, ону коллективизм ёзузунга кижизидип, ниитилел бүдүрүлгезин эргелеп башкарарынга киржиринче эвилелдевишаан, колхоз тургузуушкунунуң бүгү төөгүзүнүң дургузунда кезээде шудургу бурунгаарлап келген.

Партияның күжү болза, харын-на кежигүн эвес хөй миллион активчилерге даянып турарында. Шалыпчы ажылдаары-биле, ниитилел амыдыралынга идепкейлиг киржип турары-биле улузунуң хүндүткелин чедип алган активчилерниң саны көдээге чылдың-на улам көвүдеп турар. Съездивис делегаттарының составында партия кежигүнү эвес 2119 колхозчу бар.

Партия, профэвилел, комсомол организациялары, совет органнар колхозчуларның культура-амыдырал хандырылгазын экижидеринче улуг кичээнгей салып турар. Колхозтарның амыдырал, культура хандырылгазының черлеринде боттарының ажылынга бердинген, мергежилдиг тускай эртемниглерниң улуг хүрээлеңи ажылдап турар. Ылаңгыя съездиниң делегаттарының составында культура-амыдырал хандырылгазының албан черлериниң 24 ажылдакчызы: клуб эргелекчилери, колхозтарның культура бажыңнарының эргелекчилери, уруглар садтарының кижизидикчилери бар деп чүве ону херечилеп турар.

Эштер, колхозчуларның Үшкү Бүгү-эвилел съездизиниң делегаттары кылдыр делегаттарның ниити составының 38 хуузу болур 1713 херээженнер соңгуткан деп, Мандат комиссиязы айыткап тур. Оларның аразында:

Рязань областың «Октябрьның херээ» колхозунуң бригадири, Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры Ксения Куприяновна Петухова;

Азербайджан ССР-ниң «Май 1» колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры Шамама Гасанова;

Грузин ССР-ниң Ленин аттыг колхозунуң бригадири, Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры Тамара Андреевна Купуния;

Кыргыз ССР-ниң «Найырал» колхозунуң колхозчузу, Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры Суракан Кайназарова;

Латвия ССР-ниң «Коптарбиба» колхозунуң колхозчузу, Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры Марта Алмовна Семуле;

Казах ССР-ниң «Кызыл сылдыс» колхозунуң хоочуну, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Сындыбала Онгарбаева;

Белорус ССР-ниң Жданов аттыг колхозунуң саанчызы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры съездиге чүве чугаалаан Лидия Ивановна Осиюк бар.

Колхозчу тараачыннарның болгаш бүгү совет улустуң чоргаарланып турары өске-даа алдарлыг херээженнер база бар.

Витеб, Псков, Пенза, Могилев, Белгород областарының, Кыргыз ССР-ниң, Эстон ССР-ниң, Грузин ССР-ниң делегацияларының барык чартык кезии херээженнер болуп турары өөрүнчүг.

Эштер! Бистиң съездивистиң делегаттарының аразында Совет Эвилелиниң Маадыры 3, Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры 23, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры 639, ССРЭ-ниң орденнери болгаш медальдары-биле шаңнатканнар 2401, Ленинчи болгаш Күрүне шаңналдарының лауреаттары 7 кижи бар, 1685 делегат—Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезиниң болгаш улус ажыл-агый Чедиишкиннериниң делгелгезиниң киржикчилери, 1224 делегат делгелгелерниң дипломнары болгаш медальдары-биле шаңнаткан болуп турар.

Съездиниң делегаттары политиктиг, организакчы болгаш ажыл-агыйжы улуг ажылдарны чорудуп турар. 2250 делегат колхозтарның баштаар черлериниң болгаш ревизия комиссияларының кежигүннери, 1629 кижи партия органнарының составынга соңгуткан, 2806 делегат—Советтерниң депутаттары, ооң иштинде 349 кижи—ССРЭ-ниң Дээди Совединиң болгаш эвилелдешкен республикаларның Дээди Советтериниң депутаттары.

Колхозчуларның Үшкү съездизиниң ажылында бистиң чуртувустуң 61 националының болгаш улустарының төлээлекчилери киржип турар. Оларның аразында: орустар, украиннер, белорустар, узбектер, казахтар, грузиннер, азербайджаннар, литовтар, молдаваннар, латыштар, кыргызтар, таджиктер, армяннар, туркменнер, эстоннар, автономнуг республикаларның, автономнуг областарның болгаш национал округтарның үндезин националдарының болгаш улустарының төлээлекчилери бар. Съездиниң делегаттарының хөй национал составтыг болуп турары ленинчи национал политиканың, бистиң улуг Төрээн чуртувустуң улустарының акы-дуңмалыышкы чоруун болгаш бузулбас найыралының тиилелгезин херечилеп турар-дыр.

Делегаттарның хар-назын аайы-биле составы мындыг янзылыг: 25 хар чедир делегаттар—300 кижи, 26-дан 40 хар чедир — 1892, 41-ден 50 хар чедир—1518 болгаш 50 хардан өрү — 831 кижи.

Эштер! Үстүнде айыткан саннар улам көскү болуру-биле съездиниң үш-дөрт делегаттарының дугайында каш сөстү чугаалаары артык эвес боор.

Бистер хоочуннарның аразында Терентий Семенович Мальцевти — колхоз шимчээшкининиң эгелекчилериниң бирээзин, колхозчуларның Ийиги Бүгү-эвилел съездизиниң киржикчизин көрүп болур бис. Ол бистиң съездивисти ажытканын билир болгай силер. Терентий Семенович бодунуң идепкейлиг ажыл-чорудулгазын 1925 чылда, төрээн Курган суурунга көдээ ажыл-агый бөлгүмүн организастап тургаш эгелээн. Ооң соонда ол бөлгүмүнүң активи амгы «Ленинниң чагыглары» колхозтуң организакчыларының кол өзээ апарган. Чаңгыс чер чуртуглары Терентий Семеновичини ынчаарда-ла, 1930 чылда колхозтуң хову ажылынга киирген, ол ук хүлээлгени оон бээр 39 чыл иштинде ак сеткилдиг күүседип келген.

Коммунист Терентий Семенович Мальцев — кайгамчык ажылгыр кижи. Ол үргүлчү чаа чүүлдерни дилеп, бодунуң хөй чылдардагы дуржулгазын өске тараажылар-биле солчуп турар. Ооң чоруткан улуг ажылын бүгү ниити хүлээп көрген болгаш бедик үнелелди берген. Эш Мальцевке Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан, ол РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутады, ВАСХНИЛ-диң (Бүгү-эвилелдиң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый академиязының) хүндүлүг академиги, Күрүне шаңналының лауреады.

Бистиң съездивистиң делегады Турсуной Ахунова Терентий Семёнович Мальцевтен дыка аныяк болгай. Ынчалза-даа узбек улустуң алдарлыг уруу, хөвеңни машина-биле ажаарының кайгамчык мастериниң ады бистиң чуртувуста шагда-ла билдингир апарган. Чүгле эр улустарның херээ болуп турган хөвең ажаар нарын агрегатты башкарып, эрес ажылдаарын ол кыс узбекистанга бир дугаарында эгелээн. Баштайгы үеде аныяк кыстың күжүнге чамдык кижилер бүзүревейн турган-даа. А. Турсуной ажылды эки кылырындан аңгыда, харын өске кижилерни бодунуң үлегеринче эдерткен. Турсунойнуң соон дарый хөй-хөй херээженнер хөвең ажаар машиналарны башкарарының мергежилин шиңгээдип ап, калбак мергежилдиг механизаторлары апарганнар. Үлегерниң күжү деп чүве ол-ла болгай!

Турсуной Ахунова — Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады, Ленинчи шаңналдың лауреады.

Оренбургтуң алдарлыг механизатору Василий Чердинцевтиң күш-ажылчы ажыл-чорудулгазы чаңныктыг 1941 чылда эгелээн. Кажан «Рассвет» колхозтуң эр кижилери шуптузу фронтуже чоруй баарга, он дөрт харлыг оол комбайнны башкарып эгелээн. Ийиги, шак ындыг комбайнерни бүгү областан барык тыппас деп, ам ооң чаңгыс чер чуртуглары Василий Макаровичиниң дугайында чугаалажырлар. Ол — черинге ынак тараажы, талантылыг механизатор. 1969 чылда Чердинцев СК-4 деп комбайн-биле 1266 гектар черниң тараазын ажааган болгаш 21 муң центнер ажыг тарааны бастырган. Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады, Россия Федерациязының алдарлыг механизатору, коммунист Василий Макарович Чердинцев бистиң съездивистиң делегады.

Съездиже Куйбышев областың колхозчуларының чорутканы тракторист Надежда Давыдованың дугайын силерниң хөй эвес кижилерниң дыңнааны чадавас боор. Ында кижи кайгаар чүве-даа чок харын — ол чүгле 20 харлыг. Надежда Давыдованы төрел салгаан механизатор деп чугаалап болур. Ооң адазы, Валентин Егорович колхозка бүгү назынында тракторист-комбайнер болуп ажылдап келген, иези — Анна Константиновна — база механизатор. Надя тракторист кижиге ашакка барган.

Ол бодунуң мергежилин школага өөренип тургаш-ла чедип алган. Давыдова бышкан билигниң аттестады-биле кады трактористиң шынзылгазын алган. Ол тарылга агрегадынга комсомолчу-аныяктар коллективин баштап турган болгаш бо чылын херээжен чер аңдарыкчыларының область конкурузунга бирги черни алган.

Совет көдээге болган кайгамчык улуг социал чаартылгаларны херечилеп турар салгалдарның бо эрестиг ажылы бистиң шуптувусту өөртүп турар.

Баштайгы беш чылдарның маадырларының, бүдүрүлгениң кайгамчык мастерлериниң болгаш чаартыкчыларының — Паша Ангелинаның болгаш Дарья Гармаштың, Марина Демченконуң болгаш Мария Гнатенконуң, Семен Пятницаның болгаш Григорий Байданың, Константин Борининиң болгаш Петр Дьяковтуң, Архип болгаш Александр Оськиннерниң, Прасковья Ковардактың болгаш өске-даа хөй-хөй кижилерниң эстафетазын оларның оолдары, уруглары, оолдар, уругларының уруглары төлептии-биле хүлээп алганын улуг сеткил ханышкын-биле демдеглеп турар бис. Кайгамчык эгелээшкиннерниң эдерикчилериниң одуруглары хемчээл чокка өзүп турар болгаш олар ам ажыл-агый бүрүзүнде бар.

Бо кижилер үнелеп четпес улуг байлакты тургузуп турар. Бистиң чедиишкиннеривис улам-на көвүдеп, бүдүрүлге улам-на сайзырап турарын чедип алырда, оларның дуржулгазын бүгү тала-биле нептередир, ону көдээниң бүгү ажыл-ишчилериниң байлаа болдурар херек.

Колхозчу шимчээшкиниң дыка хөй хоочуннары, алдарлыг эгелээшкиннерниң эгелекчилери, ажыл-агыйны болгаш бүдүрүлгени коллективтиг чорударының эгелекчилери бистиң съездивисте олуржуп турар.

Хөй миллион совет тараачыннарның эң дээре, эң дуржулгалыг болгаш мергежилдиг кезиин төлээлеп келген съездиниң делегаттарынга съездиге көөрү-биле комиссияның киирип келгени колхозтуң чаа Чижек Уставының төлевилелин чугаалажып база хүлээп алыр улуг идегел таварышкан.

Эштер делегаттар! Бистиң съездивис — колхозтар төөгүзүнде эң-не төлээлелгелиг. Колхозчу тараачыннарда эки белеткеттинген кадрлар, оларда ажыл-агыйны коллективтиг чорударының байлак дуржулгазы бар деп чүвени ооң составы көргүзүп турар-дыр.

Партияның XXIII съездизиниң болгаш СЭКП ТК-ның Пленумнарының шиитпирлери-биле чепсегленген совет тараачыннар боттарының күжүн харамнанмайн, колхоз бүдүрүлгезин моон соңгаар-даа бүгү тала-биле хөгжүдер болгаш бистиң алдарлыг ажылчын аңгывыс-биле ханы эвилелдежип алгаш, бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди тургузарының херээнге чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алыр дээрзинге чигзиниг турбас.

КОЛХОЗЧУЛАРНЫН ҮШКҮ БҮГҮ-ЭВИЛЕЛ СЪЕЗДИЗИ

ТАРААЧЫННАРГА КОММУНИЗМНИҢ ШКОЛАЗЫ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги, 2-ги арыннарда).

КУДР-ниң төлээлери колхозчулар съездизинге байырлалдыг бижилгелерлиг тукту дамчыдып берген.

Ноябрь 26-да съездиниң кежээки хуралын Социалистиг Күш-ажылдың ийи дакпыр Маадыры, Харьков областың Орджоникидзе аттыг колхозунуң даргазы **Г. С. Могильченко** даргалаан.

Киргиз ССР-ниң «Тиилелге» колхозунуң улуг хойжузу **К. Сариевне** сөс берген. Хойжунуң мергежилин адазындан оглунче шилчидер деп бистиң улуста чаңчыл бар деп ол чугаалаан. Мээң кырган-ачам болгаш ачам төрел салгаан хойжулар чораан. Ынчалзадаа олар боттарының эвес, а байларның хойларын кадарып чорааннар. Ынчан хойжуларга чурттаар бажың чок, безин чадаарда хонар өг-даа чок, чадырларга чурттаар турган.

Эрткен ындыг үе ам кезээ-мөңгеде дедир ээлбес апарган. Бистиң кайгамчыктыг Совет чуртувуска чурттаар аас-кежиктиг мен. Мээң ачам дайынга өлген. Ававыска беш кижи арткан. Революция мурнунда үеде болза, биске чүү болган турарын боттарыңар болгаап көрүңер, эштер. Совет эрге-чагырганың үезинде колхозчу тургузуг бистиң кижи бүрүзүнге амыдыралдың оруун ажыдып, тааржыр ажылды тывсып берген. Хойжу болган бодумнуң мергежилимге чоргаарланыр мен. Сөөлгү үш чылда ортумаа-биле төрүүр чүс хой бүрүзүнден 137 хураганны алдым, азы ийи муң ажыг хураганны доруктурган мен.

Чуй унунда бүгү колхозтар ышкаш, бистиң колхозувус хөй адырлыг, бедик механизастаттынган ажыл-агый. Кол адырларның бирээзи — хой ажылы. Хой ажылының фермаларында 20 муң ажыг хой бар. 25 чыл бурунгаар районнуң бүгү 47 колхозтарының хою ол-ла хире турган. Мурнунда бөдүүн дуктуг хойларны өстүрүп турган болза, ам бүгү ажыл-агыйларда Киргизтиң нарын дуктуг уксаазын өстүрүп турар.

Колхозтуң экономиказы чыл бүрүде улам быжыгып, кижилерниң амыдыралы экижип турар. Кандыг-даа бажыңга кирер болзуңарза, бүгү чүве четчир бар болгай. Бүгү суурлар электрижиттинген, бажыңнарда газ плиталары бар. Газ плиталары чүгле колхозчуларның бажыңнарында эвес, харын бедик дагларда хойжу турлагларда база бар. Ам республикада эки орук кылдынмаан чер чок.

Колхозчу тургузуг бистиң амыдыралывысты үндезини-биле өскерткен деп, оратор чугаалаан. Ынчангаш бистер шупту күштүг болгаш байшыдалдыг бис. Улуг Ленинниң партиязынга өөрүп четтирдивис. Киргизияның малчыннары бистер ол сагыш салыышкынга күжениишкинниг ажыл-биле харылап, көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин улам көвүдедир бис.

Индирде Владимир областың «Большевик» колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры **А. В. Горшков**. Колхозчуларның Үшкү Бүгү-эвилел съездизи бистиң шуптувуска өөрүшкүлүг болгаш кайгамчыктыг болуушкун деп оратор демдеглээн. Съездиниң чыглып турары тараачыннарның колхозче массалыг кирип эгелээниниң 40 чылы-биле капсырлажып турар-дыр. Ленинчи кооператор планын боттандырар талазы-биле бистиң партиявыс кайы хире улуг ажылды чорутканын эш Л. И. Брежневтиң чугаазында болгаш эш Д. С. Полянскийниң илеткелинде кончуг бүзүрелдии-биле көргүскен.

Бо революсчу өскерилгелерни 42 чыл иштинде солчулга чок даргалап турарым бистиң колхозтуң төөгүзү тода көргүзүп турар. Мещераның ханы чавызаажынга бөлүк ядыы тараачыннар бистиң колхозту организастаан. Балды болгаш хүүректер-биле чепсегленген баштайгы колхозчулар арга-ыяштың шырыштарын даң бажындан орай кежээге чедир аштап арыглап, тулаалыг черлерни кургадып турганнар. Күрүнениң дузазы-биле бистер хереглеливисти хандыртынып, кыска хуусаада улуг коллективтиг ажыл-агыйны тургустувус.

Ам 14 муң ажыг гектар черни колхозка быжыглаан. Тараа культураларының гектар бүрүзүнден 24 центнер, картофельдиң — 250 центнер ажыг, ногааларның — 350 ажыг центнер дүжүдүн ап турар бис. Бисте мал ажылы сайзыраңгай.

Баштайгы колхозчулар суурву социалистиг ёзу-биле чаартырын күзеп чорааннар. Ам ол күзел боттанган. Колхозтуң төвү хоорай хевирлиг суур болган. Бажыңнарның кол пуруузу таарымчалыг болган: суг дамчыдылгазы, изиг суг, каланизация, бус-биле одалга, бойдус газы бар. Телефон, радио, телевидение тараачыннарның амыдыралынче быжы-биле кирген.

Сөөлгү чылдарда кылдынган чаа тудугларның аразында автоматтыг телефон станциязы, агрономия болгаш зоотехния культуразының хөрзүн-агрономиктиг лабораториялыг бажыңы, ийи школа-интернат, уруглар комнады, гостиница, столовая, алды магазин бар. Эмнээр кабинеттерлиг санаторийни болгаш колхозчуларга улам таарымчалыг чуртталга бажыңнарын тудуп турар бис.

А. В. Горшковтуң оон ыңай чугаалааны болза: бистиң съездивис политиктиг чугула документини — колхозтуң чаа Чижек Уставын хүлээп алыр ужурлуг. Чаа Уставтың төлевилелин ажылдап кылыр талазы-биле комиссияга киришкен кижи мен. Ол төлевилел колхозчу тараачыннарның тура-соруун болгаш эрге-ажыктарын, колхозчу амыдыралдың бүгү талаларын илергейлеп, коммунистиг тургузуушкунуң сорулгаларынга дүжүп турар дээрзин ол комиссияның кежигүнү болганымда онзалап демдеглээр ужурлуг мен.

Чаа Чижек Уставтың төлевилели — ол дээрге, хөй чылда кылып келген коллективтиг чогаадылганың үре-түңнели-дир. Ону белеткеп кылыры-биле партия болгаш совет органнарның, эртемденнерниң, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң, экономистерниң болгаш юристерниң төлээлекчилериниң улуг бөлүү кызымак-шудургу ажылдап келген. Муң-муң саналдар, сүмелер болгаш күзээшкиннер Устав төлевилелинде кирген. Амыдыралдан болгаш колхоз тургузуушкунунуң практиказындан төрүттүнген чаа болгаш мурнакчы чүүл бүрүзүн ол документ көргүзүп турар. Оон-биле чергелештир, ол документ перспективаны айтып, көдээниң бүдүрүкчү күштериниң улам ыңгайгы хөгжүлдезиниң, колхозтарның чаа чектелиишкининиң, колхозчуларның амыдыралын экижидериниң, оларны коммунизмниң тургузуушкунунга улам-на идепкейлиг киириштирериниң оруктарын тодаргайлап турар.

Ол документиниң кезек бүрүзү, пункт бүрүзү Совет эрге-чагырганың эң улуг чазлап алыышкыны — колхозчу тургузугну быжыглаар дугайында сагыш салыышкыны-биле сиңниккен деп чугаалаар болзумза, хөөремче болбас боор, эштер.

Чаа Устав төлевилелинде айтып турары ышкаш, колхоз шынап-ла тараачынга коммунизмниң ёзулуг школазы болу берген. Улуг В. И. Ленинниң чагыглары амыдыралга алдарлыы-биле боттанган, колхозчу тургузуг совет ниитилелдиң чарылбас кезээ болу берген, ол коммунистиг тургузуушкуннуң херээнге шынчы бараан болуп турар болгаш болур-даа деп ам чоргаары-биле болгаш дидими-биле чугаалап болур бис.

Ленинчи кооператив планы, көдээ суурларны болгаш кыштактарны социалистиг ёзу-биле чаартырының планы — ол дээрге, бистиң черивисти болгаш бистиң тараачыннарывыстың бүгү амыдыралын чаартылгага чедирип шыдаар болгаш чедирип келген кара чаңгыс орук ол-дур — деп, «Коммунизм» колхозтуң (Таджик ССР) даргазы **М. Махмудов** чугаалаан.

Таджикистанның мурнуу чүгүнде Вахш шынаазында турар бодунуң колхозунуң дугайын оратор чугаалаан. Ол чер революция мурнунда барык-ла кижи чурттаваан ээн булуң турган. Чүгле Совет эрге-чагырганың чылдарында суггарылганың дузазы-биле кыска хуусаада ол черни чаарткан. Вахш шынаазы — ам эң-не үнелиг чиңге удазынналчак хөвеңни бүдүрер талазы-биле чурттуң кол баазазы. Аңаа чыл бүрүзүнде бедик шынарлыг он-он муң каракул хураган кештерин, чүс-чүс тонна торгу коконнарын, миллион-миллион цитрус кат-чимисти, хөй-хөй фруктуларны болгаш виноградты, эътти болгаш сүттү бүдүрүп турар. Вахш шынаазы — ам дуржулга шөлү, аңаа хөвең ажылының мурнакчы агротехниктиг аргалары төрүттүнүп, көдээ ажыл-агый культураларының чаа сорттары тургустунуп турар.

Вахштың суггарылга системазының тудуу баштайгы беш чыл планының эң улуг ирригация тудугларының бирээзи турган, сөөлүнде ол ажыл республикага улам-на калбарган.

Бөгүн Таджикистанның ховуларын муң-муң суггарылга бугалары кежилдир эрткилээн. Ам республика 500 муң гектар ажыг суггарылга черлиг. Ол дээрге аажок улуг байлак-тыр.

Черге хамаарылга дугайында, аңаа ынакшыл дугайында Леонид Ильич Брежневтиң сөстери бистиң тараачын чүректеривиске ханызы-биле сиңнигге берди деп, делегат чугаалаан. Гектар тарылга шөлү бүрүзүн ажыл-агыйжы ёзу-биле ажыглаар дээш, бистер, хөвеңчилер, бүгү-ле чүүлдерни кылыр, суггаттыг чер ажылын доктаамал болбаазыраңгайжыдар дээрзин съездиниң киржикчилеринге бүзүредип тур мен.

Күчүлүг суг ажыл-агый тудуушкунун таджиктер бистер, улуг орус улустуң болгаш акы-дуңма өске-даа улустарның дузазы-биле болгаш деткимчези-биле боттандырып турар бис. Найыралдың болгаш бот-бодунга акы-дуңмалыышкы дузаламчының улуг күжү бистиң дагларны өттүр казарывыска, хемнерниң деңнелинден өрү чүс-чүс метр бедикче сугну үндүреринге, кургаг чыткан черлерни суггарарынга дузалаан. Бистиң чаа аас-кежиктиг амыдыралды чедиишкинниг тургузарывыска база-ла ол күш дузалаан.

Колхозтарның келир үеде шиитпирлээр ужурлуг харысалгалыг сорулгаларының дугайын чугаалааш, М. Махмудов, колхозтарның Бүгү-эвилел Чөвүлелин тургузар дугайында айтырыгны көдүрүп үндүргени шын деп санаан. Ындыг орган колхозтарга херек дээрзин амыдырал, практика көргүзүп турар.

Черниң ажыл-ишчилериниң дугайында хүн бүрүнүң кичээнгейин болгаш сагыш салыышкыны дээш Коммунистиг партияга, ооң ленинчи Төп Комитединге ханызы-биле өөрүп четтиргенин Арменияның колхозчу тараачыннарының өмүнээзинден XVIII партсъезд аттыг колхозтуң ферма эргелекчизи **А. Г. Бекназарян** илереткен.

Бистер, көдээниң ажыл-ишчилери, колхозчуларның Үшкү Бүгү-эвилел съездизинге магалыг хүннерде, Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң үндезилекчизи В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болур оюнга бүгү совет улус политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүн-биле белеткенип турарының үезинде чыглып келген-дир бис деп, делегат чугаалаан. Көдээниң социалистиг ёзу-биле чаартканы улуг Ленинниң ады-биле холбашкан. Ленинниң ажылдап кылганы кооператив планы тараачыннарның хөй миллион массаларынга чырыткылыг орук болу берген.

Делегат оон ыңай армян көдээниң таныттынмас кылдыр чаартынганын чугаалаан. Республикага биеэде турган үүрмек хуу ажыл-агыйларның орнунга бүдүрүлге ажылын эртемге үндезилеп чорудуп турар, амгы үениң бедик механизастаттынган ажыл-агыйлары тургустунган. Малгаштап каан бажыңнарлыг эрги суурлар культура-амыдырал хандырылгазынга бараан болур объектилерлиг, чаагайжыдыр туттунган чараш суурлар-биле солуттунган.

Көдээ кижилер чаа мөзүлүг кылдыр өскен. Оларның культура деңнели үндезини-биле өскерилген, угаан-бодал байлаа калбарган. Ам армян көдээниң үш кижизиниң-не бирээзи өөренип турар.

Арменияның көдээ ажыл-ишчилери партияның XXIII съездизиниң болгаш СЭКП ТК-ның оон соңгаар болган Пленумнарының көдээ ажыл-агый айтырыгларының талазы-биле шиитпирлерин боттандырбышаан, бүгү көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүреринге сөөлгү чылдарда чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алган деп, эш Бекназарян демдеглээн. Чижээлээрге, бо чылын виноградтың тулган чаагай дүжүдүн өстүрүп үндүрген. Гектар бүрүзүнден оон дүжүдү ортумаа-биле 100 центнер хире болган. Күрүнеге тараа, эът, сүт, виноград, ногаа, бахчы культуралары садар талазы-биле чыл онаалгалары хуусаазындан эрте күүсеттинген.

Армян ССР-ниң ажыл-ишчилериниң төлээлекчизи хөй саналдарны киирген. Даглыг черлерге кылыр чымыштыг чер ажылдарын механизастаар машиналар бүдүрер дугайында айтырыгның чоокку үеде шиитпирлеттинген турарын ол кончуг чугула деп санаан. Чамдык ажыл-агыйларны санавас болза, мал ажылының механизастаттынганы чавыс деңнелдиг болбушаан турар. Малчыннарның кылыр ажылын чиигедири, ооң продуктулуун бедидери, мал продуктуларының бот-үнезин чайгылыш чок чиигедири мал ажылын комплекстиг механизастаарын хандырар машиналар системазын төлевилээш, бүдүрерин болгаш ажыглалга нептередирин шуут негеп турар деп, ол чугаалаан.

Колхозтуң чаа Чижек Уставын Арменияның чону чер болганга калбаа-биле чугаалашкан. Колхозчулар ол төлевилелди чүректиң ханызындан чүүлдүгүнген деп, оратор дыңнаткан.

Колхозтуң чаа Чижек Уставының төлевилели көдээ ажыл-агыйның эртем-техниктиг депшилгезинге улам дуза чедирер. Аңаа чуртувустуң эртемденнери бүзүрелдиг деп, Көдээ ажыл-агый эртемнериниң В. И. Ленин аттыг Бүгү-эвилел академиязының президентизи **П. П. Лобанов** съездиниң индиринден чугаалаан. Ам көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң эң ажыктыг аргаларын тыварын дүргедедиринче, эртем-техниканың болгаш мурнакчы дуржулганың чедиишкиннерин көдээниң ажыл-ишчилериниң ховулар биле фермаларга дүрген ажыглаарынга дуза чедиреринче эртемденнер бүгү билиглери биле бодалдарын угландырган.

Чуртувустуң чер байлактарын камгалаарынче болгаш улам арбыдадырынче, черни камгалаарынче, ооң үнүш-дүжүткүрүн экижидип, бедидеринче бүгү улузувустуң сагыш салыры колхоз, совхозтарны чедиишкинниг хөгжүдеринге барымдаалаар эң чугула негелде болур. Бистиң үевисте күрүнениң эң чугула айтырыы ол деп, Көдээ ажыл-агый эртемнериниң В. И. Ленин аттыг Бүгү-эвилел академиязының президентизи демдеглээн.

Эртем хөрзүннү үрелиишкинден камгалаарының ажыктыг аргаларын төлевилеп тургускан. Оларның хөй-хөйү ам безин калбаа-биле ажыглаттынып турар. Чижээлээрге, Соңгу Казахстан биле Барыын Сибирьниң девискээрлеринде хоорзаны хөрзүн кырынга арттырып каар кылдыр чалгын чок андазын-биле чер андарар арганы ажыглалга нептередип турар. Хөрзүн үрээр болуушкуннарны ол баш бурунгаар чайладыр болгаш хөрзүнге өл-шык мөөңнеттинерин хандырбышаан, ооң түңнелинде дүжүттүң үргүлчү чаагай болурун магадылап бээр. Бо чылын ындыг система 14 миллион ажыг гектар шөлге ажыглаттынган. Соңгу Кавказтың, Украинаның, Поволжьениң ховулуг девискээрлеринге болгаш кара хөрзүннүг төп зонаның өске-даа чамдык черлеринге хөрзүннү чогумчалыг камгалаарының айтырыы улуг ужур-дузалыг апарган.

Черни чогумчалыг ажыглаарынга чурттуң кол-кол бойдус-экономика зоналарынга хамаарыштыр ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң болгаш көдээ ажыл-агый эртемнериниң В. И. Ленин аттыг Бүгү-эвилел академиязының эртем-шинчилел черлериниң сөөлгү чылдар дургузунда ажылдап кылганы ажыл-агыйны уштап-баштаарының эртем ёзугаар үндезилеттинген аргалары улуг рольдуг деп, оратор чугаалаан.

Тараа болгаш өске-даа культураларның дүжүдүн бедидериниң улуг курлавыры бедик продуктулуг сорттарны эң четче ажыглаары болур. Сөөлгү чылдарда үнелиг чаа-чаа сорттарны тургускаш, ам бүдүрүлгеге шилчидип берип турар. Күзүн чажар кызыл-тастың «Аврора», «Кавказ», «Юбилейная», «Одесская-51» болгаш өске-даа сорттары ол. Олар «Безостая-1» сорттан бир гектарга онаапштыр 7—12 центнер ажыг дүжүттүг. Чурт чүгле ындыг сорттарны чер болганга ажыглап тургаш, 1,5 миллиард пуд хире тарааны немей ап болур. Чүгле үрезин ажылын эки организастаарга болгаш сорт агротехниказын сагыырга, оларның үнелиг шынарлары эң четче ажыглаттынып болур.

Чугаалажып турар Устав төлевилелиниң 16-гы чүүлү колхоз бүдүрүлгезин хөгжүдеринге улуг ужур-дузалыг болур деп, П. П. Лобанов чугаалаан. Колхоз баштаар черни болгаш колхозтуң бүгү кежигүннери бойдус-экономика байдалдарынга эң таарымчалыг адырларны интенсификастап, специализастап, мурнады хөгжүдүп тургаш, бүдүрүлгени чогумчалыг хөгжүдерин хандырарын хүлээнир деп, ол чүүлде айыткан. Бүдүрүлгениң үлетпүр аргаларын ажыглаарынга үндезилээн, депшилгелиг технологияны ажыглалга нептередир арганы бээр кылдыр бүдүрүлгени мал ажылынга специализастаары болгаш мөөңнээри онза чугула.

Чер, мал ажылын чайгылыш чок сайзыраңгайжыдарга, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң ролю хемчээл чок улгадыр деп, П. П. Лобанов оон ыңай чугаалаан. Ам нарын машиналарны, технология ажылдарын башкарар, көдээ ажыл-агый эртемниң эң чаа чедиишкиннерин шиңгээдип алгаш, оларны бүдүрүлгеге ажыглаар кылдыр нептередир ужурлуг көдээ ажыл-ишчилерниң тускай билиглерин улам бедидери кажангызындан-даа артык эргежок чугула. Колхозтарның чаа Уставы көдээ ажыл-агыйга эртем-техниктиг депшилгени улам дүргедедип, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин улам ажыктыг болдуруп, көдээге социал-экономика харылзааларын сайзыраңгайжыдып, хоорай биле көдээниң аразында ылгалды ажып эртип болур хөй-хөй аргаларны берип турар.

Социалистиг көдээ ажыл-агыйның бүдүрүкчү күштерин улам хөгжүдериниң херээнге, бистиң чуртувуска коммунизм тургузарының херээнге боттарының бүгү күжүн, дуржулгазын, билиин эртемденнер моон соңгаар-даа база бээр деп, көдээ ажыл-агыйда ажылдап турар эртемденнерниң улуг хүрээлениниң өмүнээзинден көдээ ажыл-агый эртемнериниң В. И. Ленин аттыг Бүгү-эвилел академиязының президентизи бистиң партиявыстың ленинчи Төп Комитединге, Совет чазакка, съездиниң делегаттарынга айыткаан.

Съездилер ордузунуң залынга горн медээзи чаңгыланы берген. «Бүгүде дыңнаңар!» дээн кыйгырыг келген соонда, хөглүг пионерлер ыры дыңналган. Оон съездиниң эң аныяк аалчылары — пионерлерге уткуштур эжиктер дораан делгем ажыттына берген. Уругларның хүлүмзүрүглеринге, агараңнаан хөйленнер биле галстуктар көстүп келгенинге зал ишти дам чырааш, улам хөглүг апарган.

Алды муң делегаттар биле аалчылар аныяк ленинчилерге диңмиттиг адыш часкавышаан туруп келген. Аныяк ленинчилер чер ажыл-ишчилеринге чалбыыштыг пионерски байырын чедирген.

Төрээн чурттуң ээлери
Төвүвүсте чедип келген.
Арыннарга медаль чырыы
Ай дег, хүн дег, чайнап-ла тур — деп, уругларның чугаалааны дыңналырга, өөрүшкү-хөглүг чугаалар чаңгыланган.

Бүгү колхозчуларның маадырлыг күш-ажылынга улуг хүндүткелдиин, чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенин пионерлер өткүт үннүг илергейлеп чугаалаан.

Совет кижилерниң хөй-хөй салгакчыларынга сурагжаан «Орай дүне одаг чыраан» деп ыр, бистиң пионериявыстың мөңге чалыы ыры катап дыңналган.

Колхозчуларның Үшкү Бүгү-эвилел съездизинге чалап келдирген куба төлээлерниң удуртукчузу, Куба Республиканың үүрмек чер ажылдыгларының национал эвилелиниң даргазы **Хосе Рамирес Крус** сөс алган. В. И. Ленинниң Төрээн чуртунуң бүгү колхозчуларынга, ажылчыннарынга болгаш бүгү улузунга бистиң чедирген байырывысты дамчыдып көрүңер деп, съездиниң делегаттарындан дилээш, куба ажылчыннарның, тараачыннарның өмүнээзинден, куба улустуң өмүнээзинден делегаттарга чүректиң ханызындан ол изиг байыр чедирген.

Төөгүлүг бо шуулганның шиитпирлериниң киирер улуг хуузун санаваска, силерниң чедип алган дуржулгаңарны алырынга бо съездиде турарывысты ажыглаар бис. Съездиниң үндүрер шиитпирлериниң түңнелдери куба улустуң база чедиишкиннери болур, ынчангаш ук съездиниң үндүрер шиитпирлерин куба ажылчыннар, тараачыннар болгаш бүгү куба улус сонуурган турар.

Бистиң улузувус тура халыышкын кылгаш тиилеп үнгениниң соонда, 11 чыл дургузунда аграр революциязын боттандырып турар. Ам черивистиң 70 ажыг хуузу күрүнениң эргезинде, оон арткан девискээр — чер ажылдыгларның хууда участоктары. Ол черниң шуптузунда көдээ ажыл-агый планнарын калбаа-биле боттандырып турар бис. Тараачын чон бодунуң социал айтырыгларын шиитпирлээринге болгаш бүдүрүлге ажылын боттандырарынга улуг дузаламчы, деткимчени күрүнеден хүннүң-не ап турар деп, Хосе Рамирес Крус оон ыңай чугаалаан.

Ам куба улус 1970 чылда 10 миллион тонна чигир бүдүрер дээш чигир тростниги тарыыр шөлдерде шудургу демиселди чорудуп турар. Ол сорулганы чедип алыры — бистиң улузувустуң алдарлыг хереэ. Оон аңгыда, кат, чимис, рис, таакпы, кофе бүдүрерин, мал ажылын хөгжүдериниң улуг планнарын күүседип турар бис.

Кубага совет тускай эртемниглерниң дуза көргүзүп келгени болгаш көргүзүп турары дээш Совет Эвилелиниң партиязынга, чазаа биле улузунга бистиң тараачыннарывыстың, ажылчыннарывыстың, бүгү улузувустуң өөрүп четтиргенин дамчыдарынга бо таварылганы ажыглап тур бис.

Куба биле Совет Эвилелиниң аразында найырал хүннүң-не улам быжыгып турар. Бистиң улустарывыстың аразында харылзаалар хүн келген тудум-на улам калбарып турар. Бистиң чурттарывыска бистиң улустарывыстың аразында найыралдың ниитилелдери организастаттынган. Оларның ажыл-чорудулгазынга бистиң чурттарывыстың эң хүндүлүг хөй-ниити ажылдакчылары киржип турар. Дуржулга, билигни улам калбаа-биле солчуп, ниити дайзынывыс — империализмге удур, социализм, коммунизм тургузар дээш чаңгыс эвивисти быжыглап болур арганы ол берип турар.

Бистиң революстуг чазаавыс, партиявыс, хөй-ниитиниң организациялары, бүгү улузувус Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болурун уткуур хемчеглерниң улуг планын төлевилээн. Мөлчүткеннерниң мөлчүкчүлерин чер бөмбүрзээниң улуг кезиинге тиилээрин чедип алыр аргалыг болдурганнарны, Ленинни кезээде төлептиг хүндүткээр бис деп, съездиниң ол аалчызы оон ыңай чугаалаан.

Хосе Рамирес Крус чугаазын революстуг үш лозуң-биле мынча деп дооскан: «Кезээде тиилелгеге чедир!», «Төрээн чурт азы өлүм!», «Тиилээр бис!»

Хосе Рамирес Крус Куба Республиканың үүрмек чер ажылдыгларының национал эвилелинден колхозчуларның Үшкү Бүгү-эвилел съездизиниң төлээлекчилеринге белек дамчыдып берген. Залга үр адыш часкаашкыннары диңмиреп үнген.

Колхозчуларның Үшкү Бүгү-эвилел съездизи ноябрь 27-де ажылын үргүлчүлээн.

(СЭТА).

Литва ССР-ниң «Пергале» колхозунуң саанчызы колхозчуларның Үшкү Бүгү-эвилел съездизиниң делегады М. Шаулене—машиналыг саалда талазы-биле чурттуң чемпиону.
В. ЕГОРОВ биле В. ХУДЯКОВТУҢ ажылы.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

Политбөлгүмнерниң школаларының дыңнакчыларынга болгаш пропагандистеринге

БАРЫЫН БОЛГАШ „ЧӨӨН“ ОППОРТУНИЗМГЕ УДУР ДЕМИСЕЛ ДУГАЙЫНДА

Коммунистиг шимчээшкинниң хүрээлеңинге барыын болгаш «чөөн» оппортунизмге удур демиселди күштелдирер дугайында айтырыгны 1969 чылда Москвага болуп эрткен делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын партияларының Чөвүлел хуралы бүгү талалыг чугаалажып көрген.

«Марксизм-ленинизмниң өөредииниң арыы дээш үргүлчүнүң демиселинге ревизионизмге, догматизмге, национализмге удур чаныш-сыныш чок болуру коммунистиг шимчээшкинниң хүрээлеңин быжыглаарының, бүгү коммунистерниң интернационалчы каттыжыышкынын, революстуг хөделиишкиннерге оларның мурнакчы авангардчы ролюн бедидериниң эң чугула херээ болур» деп, Чөвүлел хуралдан кылган түңнелди СЭКП ТК-ның июнь (1969 ч.) Пленумунуң доктаалында онзалап айыткан.

Революстуг теорияның принциптери дээш демиселге оон идей талазы-биле удурланыкчылары-биле шуут эптеш чок болур ленинчи чаңчылдарны делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын партияларының Чөвүлел хуралының шиитпиринде база катап бадыткаан.

Ревизионистер болгаш оппортунистер кандыг-даа революсчу, кандыг-даа чаагай сөстер-биле чагдынып турза, оларның-биле чаныш-сыныш чок демисежири бистиң ленинчи Коммунистиг партиявыстың ажыл-чорудулгазының чарылбас кезээ, ооң эрткен алдарлыг оруунуң бир кол түңнели болур. Бистиң партиявыстың ол демиселиниң бүгү делегей ужур-дузазының дугайын В. И. Ленин бодунуң «Коммунизмге уругларның «чөөннээр» аарыы» деп номунда тодаргай айыткан. Бистиң партиявыс Россияның болгаш делегейниң ажылчын шимчээшкининде барыын болгаш «чөөн» үзелдиг оппортунистер-биле чаныш-сыныш чок шиитпирлиг демиселге дадыгып быжыккан деп, Владимир Ильич ол номунда бижээн.

Ажылчын аңгының дайынчы, революсчу партиязын тургузарынга, социал революцияга, ажылчын аңгының диктатуразынга орус меньшевиктер болгаш барыын үзелдиг реформистер: Каутский, Бернштейн, Лонге болгаш оон-даа өскелер удур турган. Делегейниң бирги дайыны эгелээри-биле реформистер пролетаржы интернационализмниң принциптерин каржызы-биле үрээш, марксизмниң өөредиин, ооң херээн өскерликчи ёзу-биле хажыдып, боттарының империалистиг күрүнелериниң эң реакцылыг чазактарының талазынче чайгылып киргилээн.

Бистиң Коммунистиг партиявыс бодунуң хүрээлеңинде кедергей революсчузурак «чөөн» үзелдиг оппортунистер-биле шыңгыы демисежип келген. 1908 чылда турган ажылчын аңгының ажык организацияларынга, хаанныг чазактың Думазынга коммунистер киришпес, ол организацияларга коммунистер ажылдавас ужурлуг деп санап турган «кыйгыртыкчыларны» бистиң партиявыстың сойгалааны оон тодаргай барымдаазы болур. 1918 чылда «чөөн» үзелдиг коммунистер «чүгле туюлунга чедир революстуг дайынны чорудар» деп лозунга даянып алгаш, Брестиң тайбың керээзин үзерин оралдашкан. В. И. Ленинге удурткан Коммунистиг партия, совет улус ынчан «чөөн» үзелдиг коммунистерниң кара сагыштыг, авантюрисчи политиказын өй-шаанда сойгалап илереткен.

«Чөөн» үзелдиг оппортунизмге удур бистиң ленинчи Коммунистиг партиявыстың демиселиниң бүгү делегей ужур-дузазы чүдел?

Бир талазында, В. И. Ленин бодунуң ажылынга биче буржуазтыг «чөөн» үзелдиг оппортунизмниң аңгы талазы-биле үндезинин тодараткан. «Чөөн» үзелдиг кедергей революсчузурак чоруктуң тыптып келир кол үндезини болза, үүрмек өнчүлүг хөреңгитеннер, капиталистиг дарлалдың уламындан хоозурап ядарааш, кандыг-даа корум-чурумга чагыртпастап, кедергей революсчузурак шураашкыннарны чоруда бээр. «Чөөн» үзелдиг оппортунизмниң тыптып келир бир үндезини ол.

Ийи талазында, «чөөн» үзелдиг оппортунизм эртемниг социализмниң өөредиин хажыдып, бүгү делегейде болгаш аңгы-аңгы чурттарда аңгыларның аразында харылзаа байдалдарын тооп көрбейн, боттарының кедергей революсчузурак лозуңунга алзы бээр. Ол лозуң үре-түңнел чок авантюрисчи чорукка чедирер деп В. И. Ленин бижип турар.

Мооң тодаргай барымдаазын пропагандист СЭКП-ниң төөгүзүнде орустуң бирги буржуаз-демократтыг революциязы аштырган соонда большевиктерниң «кыйгыртыкчылар»-биле демиселинден болгаш 1918 чылда Брестиң тайбың керээзин чарып турда «чөөн» үзелдиг коммунистер-биле большевик партияның демиселинден тодаргай көргүзүп болур.

Үш талазында, барыын болгаш «чөөн» үзелдиг оппортунистер кедизинде барып ажылчын аңгының болгаш коммунистиг шимчээшкинниң чаңгыс эвин кошкадып турар деп В. И. Ленин онзалап демдеглээн. Бо ийи оппортунисчи үзелдерни төрелдештир каттыштырып турар кол чүүл — национализм болур.

Делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын партияларының Москвага болган Чөвүлел хуралынга санал берген эштер барыын болгаш «чөөн» үзелдерге удур демиселди амгы үеде күштелдирер дугайын тодаргай демдеглеп, Ленинниң бо дугайында өөредиин улам хандыр байыткан.

Барыын билгаш «чөөн» оппортунизм кедергей революсчузурак лозуңнар-биле чагдынып алгаш, улус массаларны авантюрисчи чоруктарже чыгап, коммунистерни сектанчы оруктарже киирерин, ажылчын аңгыдан аңгылаарын, империализмниң мурнунга дүжүп бээриниң оруунче киирерин оралдажып турар деп, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын партияларының Чөвүлел хуралынга бодунуң чугаазынга демдеглээн.

«Барыын болгаш «чөөн» оппортунизм кедизинде барып коммунистерниң революсчу шынарын чидирип, боттарының аңгы талазы-биле дайзыннарының шивээзинче киире бээринге чедирер» деп, Моолдуң Улустуң революстуг намының ТК-ның бирги секретары Ю. Цеденбал саналынга айыткан.

«Чөөн» үзелдер-биле чагдынып алгаш, марксизм-ленинизмниң өөредиинге шуут дүүшпес кедергей революсчузурак чоруктарның амгы үе-чадада тыптып үнүп кээп турарының бир кол үндезини болза, сөөлгү үеде коммунистиг шимчээшкинниң хүрээлеңинде тараачыннардан болгаш база хоорайларның тускай бичии өнчү-хөреңгилиг ус-дарган чоннары колдаан аныяк партияларның хүрээлеңи көвүдеп турганындан хамааржып турар.

Делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын партияларының Москва Чөвүлел хуралының документилеринде демдеглеп турары болза, делегейниң ийиги империалистиг дайыны доозулган соонда, он беш чылдарның дургузунда, ажылчын шимчээшкини кошкак болгаш эң эвээш санныг турган чурттардан эгелээш, делегейниң барык бүгү чурттарынга коммунистиг партиялар тургустуна берген. Моон түңнелинде делегейниң коммунистиг партияларының структурлуг составынга улуг өскерлиишкиннер болган.

Бир эвес делегейниң ийиги дайыны эгелээриниң мурнуу чарыында делегейниң коммунистериниң $^3/_4$ кезии ажылчыннар турган болза, амгы үеде ажылчыннарның саны барык 40—50 хуу чедир эвээжээн. Коммунистиг шимчээшкинниң хүрээлеңинге пролетаржы эвес үзелдиг массаларның немешкени-биле марксисчи-ленинчи теориядан, марксисчи-ленинчи принциптерден, коммунизмниң стратегтиг болгаш тактиктиг айтырыгларындан хажаан янзы-бүрү үзелдиг кижилерниң тыптып келиринге таарымчалыг байдалдар тургустуна берген.

Делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын партияларының Москвага болуп эрткен Чөвүлел хуралы «чөөн» үзелдиглерге шиитпирлиг ойтур шавыышкынны берген. Индияның, Францияның, Латин Американың коммунистиг партияларының төлээлекчилериниң Чөвүлел хуралга берген саналдарынга Доминикан Республиканың Коммунистиг партиязын чидии-биле шүгүмчүлээн.

Доминикан республиканың Коммунистиг партиязы аңгы демиселиниң бүгү аргаларын ам-даа долузу-биле ажып эртпээн. 1944 чылда ол тургустунган. Партияның хүрээлеңинде буржуаз болгаш биче буржуаз өг-бүлелерден төрүттүнген, марксизм-ленинизмниң өөредиин чедир өөренип албаан аныяк интеллигентилер көвүдеп турар.

1965 чылда ол партияның удуртур составынга чаа элээн каш аныяк коммунистерни соңгулда чокка киирип алган. Оларның хөй кезии империализмге удур демиселге коргуш чок, дидим-чүреккир-даа болза, марксисчи-ленинчи билии кошкак болганындан ниитилел хөгжүлдезиниң чамдык айтырыгларын чаңгыс талалап көөр, кедергей революсчузурак хөөннер ында деңдеп турарын Чөвүлел хуралга демдеглээн.

Пропагандист «чөөн» үзелдиң амгы үеде айыылдыг авантюрисчи чоруунуң, коммунистиг шимчээшкинниң чаңгыс эвин быжыглаарынга ооң таварыштырып турар моондактарының дугайында тодаргай материалдарны Чөвүлел хуралга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң чугаазындан болгаш Францияның, Индияның, Латин Американың чурттарының коммунистиг партияларының төлээлек-

(Эгези. Төнчүзү 4-кү арында).

Ишчи кижилер

Каа-Хем районнуң кино ажылдакчыларының ортузунга калбарган социалистиг чарыштың бирги одуруунда Ильинка суурда киномеханик Виктор Герасимович Буторовкин чоруп турар. Ол киномеханитинге 12 чыл ажыл стажтыг. Бо үениң дургузунда улуг арга-дуржулганы чедип ап, чоннуң хүндүткелин чаалап алган.

Эш Буторовкин үшкү кварталда 960 рубльдиң орулгазын киирер планын 1203 рубль кылдыр күүсеткен. Ол ышкаш бо чылын 36800 көрүкчүлерге кинону көргүзер тургаш, херек кырында 36941 көрүкчүлерге көргүзүп, чыл планын ажыр күүсеткен.

ЧУРУКТА: киномеханик В. БУТОРОВКИН.

Ш. СЕРЭЭДАРНЫҢ фотозу.

Чооду Седип-оол «Тес-Хем» совхозтуң хоочун чолаачыларының бирээзи. Ол 17 чыл дургузунда чолаачылаан. Техникага камныг, ажылга кызымаа-биле кады ажылдап турар эш-өөрүнүң хүндүткелин чедип алган.

Ч. Седип-оол ажыл нормазын хүн бүрү 110—115 хуу күүседип келген. Амгы үеде кыштагларже мал чеми, уруглар албан черинче одаар ыяш сөөртүп турар.

ЧУРУКТА: чолаачы Чооду Седип-оол.

Сөзү болгаш фотозу С. ЧАЖИН-ООЛДУУ.

Малчыннарга дуза

Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунда херээженнер чөвүлели тудугжу звенону организастаан. Ук звено 10 херээженден тургустунган, удуртукчузу Ховалыг Содунамовна Семистээр. Звенонуң сорулгазы малчыннарның чурттаарга бажыңнарын малгаштап, чугайлаар база печкалар кылыр. Кайда, кымның бажыңынга септелге негеттинип турарыл, ооң графигин баш бурунгаар тургускан.

Тудугжу звено малчыннар О. Мөңге, М. Шыырап, О. Дыгындай болгаш өскелерниң-даа, ниитизи-биле 9 бажыңны октябрьда-ла малгаштап, чугайлаан. Ол ышкаш дуржулгалыг печник Ондар Дамдын-Билчей кыска хуусааның иштинде 6 печканы кыштагларда эки шынарлыг кылган.

Херээженнерниң тудугжу звенозунуң кежигүннери М. Часкал, О. Шивитмаа, Х. Семистээр олар хүнде үлүг-хуузун 115—140 хуу күүседип, кызымак, шалыш ажылдап турар. Амгы үеде ук звено хойжулар Х. Дадар-оол, М. Кызылдыр, О. Байыр-оол болгаш оон-даа өскелерниң септезе чогуур бажыңнарын септеп эгелээн.

Колхозтуң үндезилекчилериниң бирээзи Ондар Коңгар-оолга удурткан хойжуларның тудугжу звенозу 2 кажааны тудуп, ажыглалга киирген. Бо ажылга М. Мөңге-Байыр, Х. Седип-оол болгаш өске-даа малчыннар идепкейлиг киришкенин демдеглээри чугула.

О. АРАКЧАА.

Аныяктар дузалажып турар

«Х Улуг хурал» колхозтуң комсомолчулары 15 кижи малчыннар чурттаар 12 бажыңны малгаштааш, чугайлаан. Ол комсомолчуларны пенсионер Хуна Чыртаккай баштап турар.

Колхоз баштаар черн комсомолчуларга бир автомашинаны быжыглаан. Чолаачы Б. Сумбаа, комсомолчулар З. Болдук, К. Базан, Ф. Санчай-оол болгаш өскелер-даа идепкейлиг ажылдап турар.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

Улуг-Хем район.

Партия активи

Чоокта чаа СЭКП-ниң Бай-Тайга райкомунуң партия активиниң хуралы болган. Аңаа райкомнуң кежигүннери болгаш кандидаттар, парткомнарның, партия эге организацияларының секретарьлары, культура ажылдакчылары, ажыл-агый, албан-организация черлериниң удуртукчулары, агитквартиралар удуртукчулары киришкен.

Хуралга СЭКП райкомунуң секретары О. Лопсаң-Серенниң «Партийжи-политиктиг информация дугайында» илеткелин дыңнап чугаалашкан.

«Мурнакчы» колхозта (партком секретары Д. Мижит-оол), районнуң хереглекчилер ниитилелинде (партия эге организациязының секретары С. Сарыглар) партийжи-политиктиг информацияның бедик деңнелге эртип келгенин, «Тээли» совхозтуң чамдык салбырларында, бригадаларында ол ажылдың кошкак чоруп турарын илеткелчи демдеглээн.

«Кара-Хөл» колхозта, «Тээли» совхозта парткомнар секретарьлары Х. Данов, О. Шивит-оол, районнуң улус судунуң шииткекчизи С. Сериң-оол, харылзаа салбырының ажылдакчызы К. Монгуш болгаш өске-даа он ажыг кижи саналдааш, районда культура ажылының чогуур деңнелге чедир чоруттунмайн турарын шыңгыы шүгүмчүлээн.

М. КЫРЛЫГ-КАРА.

Коллектив кежигүннери шупту чагылгалыг

Чөөн-Хемчик районнуң Теве-Хая сес чыл школазының коллективи юбилейлиг 1970 чылдың парлалга чагыдылгазын чогуур хуусаазы, ноябрь 25-тиң ырак мурнунда-ла дооскан. Парлалга талазы-биле тайылбыр ажылын коллективте парлалганың хөй-ниитичи тарадыкчызы, коммунист Ооржак Идам эки чорудкан.

Школаның башкылары, өөреникчилери, ажылчыннары чагыдылганы 1346 рубль түңге чагыткан. Чагыдылга талазы-биле класстар аразында соцчарыштың тиилекчизи 3 «А» класс болган. Башкылар Д. Тюпдешева, Д. Саая, О. Ондар олар 5—6 чагыдылгалыг.

О. ЧАҢ-ООЛ.

ЧЫЖЫРГАНА

Чыжырганаңы чемге хереглээринден аңгыда, медицинага калбаа-биле ажыглап турар. Ооң кадында С, Е, В витаминнерниң бүгү бөлүктери бар. Карак аарыы, кеш туберкулёзу, экзема, тынар органнарның аарыын болгаш өртең эмнээринге чыжырганаңы бурунгу үелерден бээр ажыглап келген.

Бо үнелиг кат чүгле Алтайда, Бурятияда болгаш бистиң республикавыста колдады үнген. 1962 чылдан бээр Тывага чорудуп келген шинчилел ажылдарының түңнелдеринден алырга, бисте чыжыргана 4 муң 644 гектар ажыг черде үнген. Тус-тус районнар аайы-биле алырга Тес-Хемде — 1790 гектар, Эрзинде — 922 гектар, Барыын-Хемчикте — 400 гектар, Бай-Тайгада —319 гектар, Чөөн-Хемчикте —1214 гектар черде ол кат үнген болуп турар.

Ынчалзажок бо каттың үнген черлерин ажыл-агыйжы ёзу-биле карактап, хайгааравайн турарындан ооң эки дүжүттү ап шыдавайн турар бис. Кат сыптарын өске ыяштар хөлегелей үнгенинден чырык чедишпес, ооң уламындан кат чок дөстер хөй болуп турар. Чыжыргана хөй чырык болгаш шык негээр үнүш.

Оон аңгыда бисте үнген чыжырганаңың хөй кезии кат үнмес эр үнүштер болуп турар. Оларның барык 70 хире хуузун узуткааш, ооң орнунга база суг унунда өске-даа ажык черлерге кыс үнүштерни таарыштыр тарады олуртуру чугула. Бисте үнүп турар бүгү чыжырганаңың барык чээрби хуузун чыжыргана сээги үрегдеп турар.

Бо бүгүнүң түңнелинде чыжыргана дүжүдүнүң чылдазы чыл келген тудум эвээжеп турар. Сөөлгү 18 чылдарның дургузунда ортумаа-биле 109 тонна кат бисте чыгдынып турар. Эң дүжүттүг 1959 чылда 170 тонна кат чыгдынган. Эрткен чылын чүгле 12 тонна кат белеткел органнарынга кирген.

Чыжырганаңың ажаалдазын эки организастап тургаш, бир гектар черден 100 кг катты чыыр болзувусса, чылда-ла бети дээрге 500 тонна үнелиг катты ажаап алыр арга бисте бар.

Оон аңгыда бо катты чыып, белеткээр организацияларны тодаратпааны ол үнүштү өстүреринге база-ла эки салдарны чедирбейн турар. Чыжыргана кадын элээн хөй организацияларның белеткеп турарындан бот-боттарын мурнаар дээш далажыр, ооң уламындан каттың өртээн улгаттырар, кам-хайыра чокка кат сывы үрегдээр чорук каш чыл уламчылап келген.

Чыжыргана ажаарынга тускайжыттынган үш ыяш ажыл-агый черин организастаан. Чыжыргана үнген черлерниң девискээрин күрүне фондузунга киргеш, ооң кадын Тес-Хемниң, Барыын-Хемчиктиң, Чадааның тускайжыттынган ыяш ажыл-агый черлери чыып, белеткээр кылдыр чурумчуткан. Бо организациялар чүгле катты чыыры-биле кызыгаарлаттынмайн, черлик чыжыргана үнген черлерни ажыл-агыйжы ажаап, чаа дөстерни немей олуртуп турар. Чүгле бо чылын безин 17 гектар черге чыжырганаңы тарады олурткан болгаш беш муң ажыг сыпты олуртурунга белеткеп өстүрген.

Чурт иштиниң эки шынарлыг кадын өстүрери-биле чергелештир, Алтайның кат-чимис станциязындан хөй үнүштү эккеп, оларны чурт иштиниң чыжырганазы-биле хайнакташтырып турар.

Чыжыргана камгалалын күштелдирери эргежок чугула апарган. Чамдык черлерде, ылаңгыя Хемчик унуунда үнген үнүштерни кам-хайыра чокка үрегдээр чорук сөөлгү үеде көвүдээн. Чоокта чаа Ак-Довурак хоорайның чурттакчызы эш Гришейн кадын алыр дээш 42 дөс чыжырганаңы кескен. Бир эвес кижи бүрүзү ол катты ындыг хевирлиг сып, үрегдээр болза, ооң курлавыры эвээжээр, харын-даа бүрүнү-биле узуткаттынар дээрзи билдингир.

В. ПУГАЧЕВ,
республикада бойдус камгалал ниитилелиниң ыяш секциязының эргелекчизи.

Бистиң интервьювус

УЛУСЧУ ТЕАТРЛАРНЫҢ КӨРҮЛДЕЗИ ЭГЕЛЭЭН

Республиканың хөгжүм-шии театрында Тываның улусчу театрларының көрүлдези эгелээн. Ында 11 улусчу театрларның 300 хире бот-тывынгыр артистери киржип турар.

Ленинчи юбилейге тураскааткан бо көрүлдениң бүдүүзүнде чамдык улусчу театрларның режиссёрлары, Эрзин районнуң культура килдизиниң эргелекчизи А. Калдар-оол-биле бистиң корреспондентивис ужурашкаш, планнарын чугаалап бээрин дилээн.

Кызылда аныяк көрүкчүлер театрының режиссёру ЗОЯ СААЯ:

Көрүлдеге белеткелди шагда-ла эгелээн бис. Театр туруп келген дөрт чылдарының иштинде сес шиини аныяк көрүкчүлерге бараалгаткан, чамдык районнарның школаларынга аалдап барып, чаа ажылдарывысты бараалгадырывыс чаңчыл апарган.

Улусчу театр көрүлдезинге немец чогаалчы Ида Эдвальдының «Январьның хады» деп шиизин киирген бис. Ук шиини 1924 чылды көргүскен. Ооң темазы, утка-шынары-даа көрүлдениң негелдезинге дүгжүп турар.

Хоорай школаларының эң талантылыг 20 ажыг өөреникчилери киржип турар АКТ-ниң чогаадыкчы коллективи Афиногеновтуң «Машенька» деп шиизин белеткеп эгелээн. Ону декабрьда көргүзе бээр бис. А чаа чылда кышкы дыштанылга үезинде көргүстүвер чаңгыс кожээ шиилерни дужаар бис.

Келир чылдың эгезинде база-ла школачы оолдар дугайында «Чаштынып шыдаар кижи» деп шиини белеткээрин планнап турар.

Хоорайның культура килдизинден биске дузалаар дээш улуг ажылды кылып турар. Ынчалзажок бергелер ам-даа хөй. Чамдыкта чаа шиини белеткеп алгаш, көргүзер чер тыппайн баар таварылгалар бола тургулаар.

Аныяк көрүкчүлер театрының ажылынче хоорайның хөй-нииити организацияларының, бүдүрүлге черлериниң удуртукчулары улам ханылап, кичээнгейге ала бээр үениң келиринге идегеп турар бис.

Туранда улусчу театрның режиссёру ЕВГЕНИЙ ПИСКАРЕВ:

Бодум Туран хоорайда № 2 ортумак школада химия башкызы кижи мен. Уран чүүлге хандыкшылдыг болгаш, 1965 чылдан бээр улусчу театрның режиссёрунда ажылдап турар мен. Бистиң хоорайывыста уран чүүлге ынакшылдыг 19 оолдар, кыстар театрның ажылынга доктаамал киржип эгелээн. Бис Зак биле Кузнецовтуң «Ийи өң», Ида Эдвальдының «Январьның хады», Дыховичный биле Слободскийниң «Куда аян-чоруу» деп шиилерни белеткеп көргүскенивисти чон чылыы-биле хүлээп алган.

Бисте улусчу театрның ажылынга идепкейлиг киржип, талантызы-биле бии-хемчилерге сурагжааннар хөй. Бирги ортумак школаның география башкызы Евгений Воронцов, ВЛКСМ райкомунуң ажылдакчызы Тамара Шубина, № 2 школада физика башкызы Зоя Пискарева, ыяш ажыл-агый чериниң ажылдакчызы Анатолий Краморенко болгаш өскелер-даа оларга хамааржыр.

Бистер бо көрүлдеге Константин Симоновтуң «Орус кижилер» деп сураглыг шиизин киирген бис. Революцияның, патриотчу чоруктуң темазын көргүскен элээн каш шиилерни шуптузун номчааш, бо шииге доктаагаанывыс таварылга эвес. Чүге дээрге, ук чогаал көрүлдениң негелдезинге, темазынга дүгжүп турар.

Мен бодум бо шииде Харитоновтуң ролюн ойнап турар мен. Бодап көөрүмге, белеткелививис эки, рольдарын үнелиг кылдыр күүседип турар бот-тывынгыр артистер хөй. Ынчалзажок шиивистиң кол үнелекчизи көрүкчүлер болганда, бистиң ажылывысты сонуургап, шүгүмчүлеп сүмелээринче оларны чалаар бис.

Эрзин районнуң культура килдизиниң эргелекчизи АЛЕКСАНДРА КАЛДАР-ООЛ:

Бистиң улусчу театрның коллективиниң эң баштайгы ажылы — В. Көк-оолдуң «Хайыраан-бот» деп шиизин чүгле Эрзинниң эвес, а Тес-Хемниң болгаш Таңдының көрүкчүлери үнелеп хүлээп алган.

Чоннуң үнелели бот-тывынгыр артистерни улам сорук киирген. Улусчу театрның режиссёру Клара Шожуннуң удурткан бот-тывынгыр артистер О. Саган-оолдуң «Үевис келген» деп шиизин бо көрүлдеге белеткээн.

Бистиң артистеривис бергелерге торулбайн, чүткүлдүг ажылдап тургаш, сорулгазын чедип алган — «Үевис келген» деп шии сценага үнүп келген. Ол ажылды жюриниң болгаш көрүкчүлерниң үнелелинге киирер дээш Кызылда эккелген бис.

Шииде киржип турар артистерниң составынга хамааржыр каш сөс: мында районнуң эң-не талантылыг бот-тывынгыр артистери — культура ажылдакчызы Д. Дамчапов, киномеханик К. Челер-оол, интернат эргелекчизи С. Маадыр-оол, К. Шожуң болгаш өскелер-даа ойнап турар.

Улусчу театрның бот-тывынгыр артистериниң планы улуг. Олар ыр-хөгжүм шиилеринге безин киржип шенээр сагыштыг. Чогум кандыг шии дээрзи амдызында чажыт.

Бистиң эрзинчилер көрүлдеге кады киржир эштеринге чаа-чаа чогаадыкчы чедиишкиннерни күзеп турар.

Бай-Хаакта улусчу театрның режиссёру ТАМАРА БОБКОВА:

Бис бо көрүлдеге Киршоннуң «Кайгамчык шуткул» деп шиизин киирген бис. Шииде амгы үениң аныяк эртемденнерниң дугайын көргүзүп турар. Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, аныяк кижилерниң аразында харылзаазын, ажылчыжын, ынакшылын чугаалап турар чогаал чүве.

Театрывыс — аныяк, а артистеривис база-ла — чаа эгелеп турар аныяк оолдар, кыстар. Бо дээрге чыл ажыр ажылдап турар улусчу театрның чогаадыкчы коллективиниң ийиги ажылы-дыр.

Ынчалзажок ыяш ажыл-агый чериниң чолаачызы В. Проказев, күрбанк ажылдакчызы Г. Рожкова, райкүүскомнуң чолаачызы А. Вахрушев, комсомол райкомунуң ажылдакчызы Л. Тапрынина ышкаш талантылыг аныяктар бисте бар.

Улусчу театрның көрүлдези эртип турары биске улуг школа. Мен бодаарымга эң эки белеткелдиг, эң талантылыг бот-тывынгыр артистер бирги черни алыр. Ынчалзажок кол-ла чүве — чүгле шаңналдыг черлер үлежири эвес, а бот-боттарывыстан өөренип алыры болур.

Бо чурукта эргиништелдир бөөлдени каап, адаккыр-чиник танцылап турар Бии-Хем районнуң кыстары-дыр. Анастасия Суриковананың удуртулгазы-биле оларның тургускан танцылары көрүштүг күүселделиг болганын көрүкчүлер магадаан.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотозу.

Редактор К. Н. ДИИГА.

БАРЫЫН БОЛГАШ „ЧӨӨН“ ОППОРТУНИЗМГЕ УДУР ДЕМИСЕЛ ДУГАЙЫНДА

(Төнчүзү. Эгези 3-кү арында).

...чилериниң саналдарындан көрүп болур.

Янзы-бүрү чурттарга, чурттуң национал составының, культуразының, политиказының, экономиказының онзагай байдалдары-биле шыгжамалап алгаш илереп үнүп кээп болур «чөөн» оппортунизм-биле демиселди чорудары бүгү чурттарның коммунистериниң принципиалдыг кол сорулгазы кылдыр угаап билири эргежок чугула деп, В. И. Ленинниң «Коммунизмге уругларның «чөөннээр» аарыы» деп номунда айыткан өөредии коммунистиг болгаш ажылчын партияларның делегей Чөвүлел хуралының материалдарынга чаа тодаргай утка-биле неметтинген.

Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның делегей Чөвүлел хуралы амгы үеде янзы-бүрү чурттарга барыын болгаш «чөөн» оппортунизм-биле шудургу демиселди чорудары тодараткан.

«Чөөн» оппортунизм-биле чергелештир барыын оппортунизм, троцкисчи бөлүктер сөөлгү үеде бажын ковайтып, марксизм-ленинизмниң өөредиинге удур боттарының хоралыг үүлгедиин нептередирин оралдажып турарын демдеглээри чугула.

Англияда, Францияда, Италияда, АКШ-та, Чилиде, Перуда, Японияда, Австралияда болгаш өске-даа чурттарда троцкизмниң шагда-ла чылча шаптырган бөлүктери сөөлгү үеде Кыдаттың Коммунистиг партиязының удуртукчуларының чарылдырыкчы политиказын ажыглап, социализмге болгаш социалистиг чурттарның чедиишкиннеринге удур, капиталистиг чурттарда демократия, тайбың дээш туржуп турар ажылчын аңгыга удур боттарының хоралыг политиказын пропагандалап, улус массаларның революсчу ролюн кудуладырын оралдажып турар.

Троцкисчи бөлүктер социал-экономика болгаш политика талазы-биле аңгы-аңгы күрүне тургузуглуг чурттарның тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының дугайында ленинчи идеяларга калчаалыы-биле удурланып турар.

Марксизм-ленинизмниң өөредиинге барыын үзелдерниң удур чижээн 1968 чылда Чехословакияга болган болуушкуннардан чижекти пропагандист көргүзер. Барыын оппортунизм дугайын тайылбырлап тургаш «Чехословакияда болуушкуннар» деп совет журналистерниң пресс-бөлүүнүң 1968 чылда үндүрген номун, Чехословакияның Коммунистиг партиязының апрель пленумунуң (1969 ч.) шиитпирин, сентябрь пленумунга (1969 ч.) Г. Гусактың чугаазын ажыглаары чугула.

Барыын оппортунизм амгы үеде бодунуң хоралыг үүлгедиин хамыктың мурнунда делегейниң социалистиг күрүнелериниң кайгамчык улуг чедиишкиннерин, оларның империализмге удур демиселге мурнакчы ролюн кудуладырын оралдажып, делегейниң коммунистиг шимчээшкининге, коммунистиг партияларның удуртукчу ролюнга удурлалып, чоннуң империализмге удур демиселиниң чаңгыс эвин копкадырын оралдажып, марксизм-ленинизмниң өөредиинге удур боттарының өскерликчи чоруун күштелдирип турарын демдеглээр болза эки.

Барыын оппортунизм 1968 чылда Чехословакияга болган болуушкуннардан кандыг түңнел үндүрүп турарыл? Олар болза Чехословакияга империализмниң талазындан кандыг-даа айыыл чок турган, ол дээрге чүгле Чехословак Республиканың бодунуң иштики херээ-дир деп бадыткап турар. Ындыг хөөннер чамдык акы-дунма коммунистиг партияларның удуртукчуларында безин тургулаан. Ону Чөвүлел хуралга санал берген эштериниң чугаазындан дыңнакчыларга пропагандист көргүзүп болур.

Барыын болгаш «чөөн» оппортунизм-биле демисел дугайында беседаны коммунистиг болгаш ажылчын партияларның Чөвүлел хуралының ниити түңнелдери-биле, аңаа хүлээп алган документилер-биле бадыткап доозар.

Делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын партияларының Чөвүлел хуралынга чеден беш партияларның төлээлекчилери олурушкан. Ол чорук делегейниң коммунистиг шимчээшкини марксизм-ленинизмниң тугунуң адаа-биле чаңгыс аай туруш-биле империализмге удур демиселдиң мурнуку одуруунда эң шылгараңгай күш болу берген дээрзин бадыткап турар.

Барыын болгаш «чөөн» оппортунизмге удур демисел дугайында беседага консультацияда айыткан литературалар-биле чергелештир дараазында литератураны ажыглаар:

1. В. И. Ленин. «Коммунизмге уругларның «чөөннээр» аарыы». (Чогаалдарның долу чыындызы, V үндүрүлгезе, 41-ги том, 1—104 арыннар).
2. СЭКП ТК-ның июнь (1969 ч.) Пленумунуң доктаалы.
3. Делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын партияларының Чөвүлел хуралының материалдары болгаш документилери. 1969 чыл. Москва.
4. Л. И. Брежнев. «Империализмге удур демиселдиң чаа көдүрлүүшкүнү дээш коммунистерниң хүрээлеңин быжыглаар». (Делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын партияларының Москва Чөвүлел хуралынга чугаазы).

В. БИЧЕ-ООЛ,
төөгү эртемнериниң кандидады, Күрүнениң Кызылда башкы институдунуң башкызы.

—⊙—

Катап аъттаныпкан

Республиканың кураңныыр-тывыш эргелелинге хамаарышкан ажыл-агыйларының аңчылары өлүк тывыжының планныг оналдаларын күүседир дээш бо хүннерде ырак тайгаларда аңнап турарлар. Бо чылын диин ховар болганындан аңчыларның хөй кезии ыраккы черлерден киштээр ужурга таварышкан.

Бо айның 20-ге чедир кураңныыр-тывыш черлеринден күрүнеге 2 муң 758 диин, 613 киш кирген. Өлүк тывыжының планы барык 20 хуу күүсеттинген. Дииниң хөй кезии барыын талакы районнардан кирген.

Өлүк тывыжының талазы-биле боттарынга алган бедиткен социалистиг хүлээлгелерин эки күүседип турар аңчылар эвээш эвес. Чижээлээрге, Сыстыг-Хемниң аңныыр тывыш чериниң аңчылары А. Дамыкай баштайгы үнүүшкүнде 27 киш, К. Лопсан 11 киш, М. Ээрлең 9 киш олчалыг болган. Туранның аңчылары С. Сандай-оол 10, Камзалаков 9 кишти өлүрген.

Чоокта чаа аңныыр эргелели ыраккы тайгаларже вертолёт-биле аңчыларны аъткарган. Сыстыг-Хемниң киш капалаар 12 аңчызы ийи бригада болуп алгаш, Сыстыг-Хем бажы, Амыл, Алгыяк тайгаларында вертолёт-биле чедиртип алган.

Н. ХУНАЖИК,
эргелелдиң улуг охотоведи.

ДЫҢНААР ОРГАННЫ КАМНАҢАР

Дүлей чорук болгаш дыңнаар органның баксыраар чоруу кулак аарыының уржуундан тыптыр. Ынчангаш дыңнаар чорукту камгалаары-биле кулактарның аарыыр чоруун болдурбазы чугула.

Кулактың эң-не нептереңгей аарыы — ортаакы кулактың дегдириишкини болур. Ол думчуктуң болгаш өктүң ылчыргай карттарының дегдириишкини-биле удеттинер грипптиң, улаануттуң, скарлатинаның болгаш өске-даа аарыгларның соонда каданнаашкын кылдыр колдуунда тыптыр. Думчуктан болгаш өктен үнген микробтар кулактың ханы черлеринче киргеш, аңаа дегдириишкинни болдурар. Бир эвес шын эвес сиңмирер болза, микробтар кулакче кирип болур. Сиңмирерде думчуктуң үттерин бирде бирээзин дугаай тудкаш ээлчег-биле сиңмирип болур. Дыңзыдыр сиңмирип болбас.

Кулактың дыка хөй аарыглары думчуктуң азы боостааның байдалы-биле харылзаалыг болур; ол органнарның аарыыр чоруу дыңнаарының органынга база халдап болур. Бир эвес кижи думчуу-биле тына албас азы шуут тынып шыдавас болза, хоочураан сырыңгыдан, полипадан, аденоидадан болгаш өске-даа аарыглардан аарып чоруур чадавас. Ол үеде ындыг кижилер эмчиге баар.

Чамдыкта кижилер билбезиниң харааазы-биле кулак аарыын тывылдырып турар. Олар кулактарын чукшуур, суг азы саваң көвүү олче кире бээр кылдыр чунуп турарлар. Ол чорук кулактың барабаннарын үрээр азы кулактың дыңнаар удуун дегдириишкинге чедирип болур. Дыңнаар үттен үнүп турар кургуяктарны боду чушкуп, аштап болбас. Ол боду кижиге билдинмейн уштунуп каар. Бир эвес кулак иштинге кургуяк тыпты берзе эмчиге баар.

Бир эвес кулак иштинче кандыг-бир диригамытаннар кире бээр болза, олар конгүг анчыг кылдыр аңаа шимчээр. Кулакты казып, ол диригамытанны боду уштуп каантарын оралдашкан херек чок. Ынчан чылыг үнүш үзүн азы вазелинни чок болза водканы кулакче кудар херек. Ынчангаш ол диригамытан өлүр ийикпе азы дашкаарлап үнүп келир. Бир эвес хоржок болза, эмчиге баар.

Гигиенаның дүрүмнерин сагыыры болгаш бодунуң кадыкшылынга кичээнгейни салыры кулак аарыгларындан болгаш дыңнаар органның баксыраарындан чайлап болур.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ
САНИТАР-
ЧЫРЫДЫЫШКЫН
БАЖЫҢЫ.

КИНО

НОЯБРЬ 28-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Далай рассказтары»** 10, **«Дириглер болгаш өлүглер»** (1-ги кезээ) 14, **«Кудумчу таарыштырыкчызы»** 12, 16, 17.55, 19.50, 21.45 шактарда.

«БАА-ХЕМ»: **Киночылынды** 10, **«Эки-ле, оолчук»** 15, **«Мени мана, Анна»** 17, 19, 21 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: **Киночылынды** 10, **«Тайбың үе»** 11.50, 13.40, **«Кадайымның ат-алдары»** 15,30, 17.20, 19.10, 21.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ:
Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАР: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының болгаш пропаганда килдизиниң 35-24, харысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 23-51, культура килдизиниң 37-13, кадаа ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 22-64, чагаа база совет тургузуг килдизиниң 11-27 информация килдизиниң 20-60, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда алды катап үнер

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында парлалга эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, 1.).

ТС—01054.